

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการสาระสังคมศึกษาเพื่อเสริมสร้างการรักความเป็นไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนฝางชนูปถัมภ์ จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถนำมาใช้ในการอ้างอิง วิเคราะห์ ประกอบการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

1. เอกสารเกี่ยวกับแผนการเรียนรู้

- 1.1 ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้
- 1.2 ความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้
- 1.3 ลักษณะของแผนการจัดการเรียนรู้
- 1.4 รูปแบบของแผนการจัดการเรียนรู้
- 1.5 ขั้นตอนของการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้

2. เอกสารที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

- 2.1 ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
- 2.2 ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
- 2.3 ประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
- 2.4 ประเภทของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
- 2.5 รูปแบบของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
- 2.6 ขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

3. เอกสารเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ รักความเป็นไทย

- 3.1 ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์
- 3.2 ความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์
- 3.3 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์
- 3.4 แนวปฏิบัติในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์
- 3.5 การดำเนินการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา
- 3.6 แนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์

4. เอกสารเกี่ยวกับการประเมินแผนการเรียนรู้

4.1 ความสำคัญของการพัฒนาและปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

4.2 การประเมินองค์ประกอบต่างๆของแผนการจัดการเรียนรู้

4.3 การประเมินแผนการเรียนรู้

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวกับแผนการเรียนรู้

ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ดังต่อไปนี้

บุรุษศิริ มหาสาร (2545, หน้า 2) กล่าวว่า แผนการสอนหมายถึงการวางแผนการสอนหรือเตรียมการสอนล่วงหน้าที่จะทำการสอน แล้วจัดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อให้ใครก็ตามที่จะทำการสอนในวิชานั้นๆ สามารถใช้เป็นแนวทางในการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกรินทร์ สีมหาศาล (2545, หน้า 40) กล่าวว่า การวางแผนการเรียนรู้เป็นการจัดโปรแกรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้รายวิชาต่างๆไว้ล่วงหน้า เพื่อดำเนินการให้ผู้เรียนบรรลุผลการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ การวางแผนจัดการเรียนรู้จึงต้องมีการพัฒนาอยู่เสมอเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในชุมชนประเทศและสังคมโลก

สุวิทย์ มูลคำ (2549, หน้า 58) ได้ให้ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ว่าเป็นแผนการเตรียมการสอนหรือการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นระบบและจัดทำไว้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยมีการรวบรวมข้อมูลต่างๆมากำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดได้ โดยเริ่มจากการกำหนดวัตถุประสงค์ที่จะให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านใด (สติปัญญา/เจตคติ/ทักษะ) จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิธีใด ใช้สื่อการสอนหรือแหล่งการเรียนรู้ใด และจะประเมินผลอย่างไร

จากการให้ความหมายของนักการศึกษาหลายท่านสรุปได้ว่าแผนการจัดการเรียนรู้หมายถึงการวางแผนสิ่งที่ต้องการจัดการเรียนการสอนไว้ล่วงหน้าซึ่งต้องสอดคล้องกับหลักสูตรและสภาพของผู้เรียน โดยมีวัตถุประสงค์เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน และการวัดผลประเมินผลอีกทั้งต้องครอบคลุมด้าน การประเมินองค์ความรู้ ทักษะและเจตคติ

ความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2543, หน้า 2) ได้อธิบายถึงความสำคัญของการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1. ก่อให้เกิดการวางแผนและการเตรียมการล่วงหน้า เป็นการนำเทคนิควิธีการสอน การเรียนรู้ สื่อเทคโนโลยี และจิตวิทยาการเรียนการสอนมาผสมผสานประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมด้านต่างๆ
2. ส่งเสริมให้ครูผู้สอนค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร เทคนิคการเรียนการสอน การเลือกใช้สื่อ การวัดและประเมินผล ตลอดจนประเด็นต่างๆที่เกี่ยวข้อง
3. เป็นคู่มือการสอนสำหรับตัวครูผู้สอนและครูที่สอนแทนนำไปใช้ปฏิบัติการสอนอย่างมั่นใจ
4. เป็นหลักฐานแสดงข้อมูลด้านการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนต่อไป
5. เป็นหลักฐานแสดงความเชี่ยวชาญของครูผู้สอน ซึ่งสามารถนำไปเสนอเป็นผลงานทางวิชาการได้

และสุนันทา สุนทรประเสริฐ (2544, หน้า 3-4) ก็ได้กล่าวถึงความสำคัญของการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ ไว้ดังนี้

1. ครูมีโอกาสศึกษาหลักสูตร แนวการสอน การวัดผลประเมินผล รวมทั้งเอกสารอื่นๆ ได้อย่างละเอียดทุกแง่มุม
2. ครูสามารถเตรียมกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงได้มากกว่าเช่น บังคับใช้อำนาจความสะอาดของโรงเรียน ทรัพยากร ค่านิยม และความเชื่อมั่นของท้องถิ่น
3. แผนการจัดการเรียนรู้ของครูจะเป็นคู่มือของตนเองที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับผู้เรียน ระยะเวลา จำนวนชั่วโมงที่ใช้จริงในแต่ละภาคเรียน สามารถสอนได้ครบถ้วนและทันเวลา
4. ครูผู้สอนสามารถใช้ข้อมูลที่ต้องการ เทียบตรงกำหนดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน

ซึ่งสอดคล้องกับ บุรชัย ศิริมหาสาคร (2545, หน้า 4) ที่ได้ระบุถึงความสำคัญของแผนการสอนต่อวิชาชีพครู ไว้ดังนี้

1. แผนการสอน เป็นหลักฐานที่แสดงถึงการเป็นครูแบบมืออาชีพ มีการเตรียมการล่วงหน้า แผนการสอนของครูสะท้อนให้เห็นถึงการใช้เทคนิคการสอน สื่อ นวัตกรรม และจิตวิทยาการเรียนรู้ของเด็ก มาผสมผสานกันหรือประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพของนักเรียนที่ตนเองสอนอยู่

2. แผนการสอนช่วยส่งเสริมให้ครูได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร เทคนิคการสอน สื่อ นวัตกรรม และวิธีการวัดผลและประเมินผล เพื่อพัฒนาวิชาชีพของตนเอง

3. แผนการสอนทำให้ครูผู้สอนและครูที่จะปฏิบัติการสอนแทน สามารถปฏิบัติการสอนได้อย่างมั่นใจ และมีประสิทธิภาพ

4. แผนการสอนเป็นหลักฐานที่แสดงข้อมูลด้านการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผลที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนครั้งต่อไป

5. แผนการสอนเป็นหลักฐานที่แสดงถึงความเชี่ยวชาญในวิชาชีพครู ซึ่งสามารถนำไปเสนอเป็นผลงานทางวิชาการ เพื่อประกอบการพิจารณาความดีความชอบประจำปี เพื่อขอเลื่อนตำแหน่ง หรือระดับให้สูงขึ้น และเพื่อใช้ประกอบการขอใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู

กล่าวโดยสรุปถึงความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้ว่า ช่วยในการเตรียมการจัดการเรียนรู้ให้มีความครอบคลุมมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดในหลักสูตร ช่วยส่งเสริมการใช้เทคนิคการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการและความเหมาะสมกับผู้เรียน ช่วยในการใช้สื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งเป็นแนวทางการวัดและประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ลักษณะของแผนการจัดการเรียนรู้

สงบ ลักษณะ (2544, หน้า 20) กล่าวถึงลักษณะของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี ไว้ดังนี้

1. เป็นแผนการสอนที่มีกิจกรรมให้ผู้เรียนเป็นผู้ได้ลงมือปฏิบัติให้มากที่สุด โดยครูเป็นเพียงผู้คอยชี้แนะ ส่งเสริม หรือกระตุ้นให้กิจกรรมดำเนินไปตามความมุ่งหมาย

2. เป็นแผนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้ค้นพบคำตอบหรือทำสำเร็จด้วยตนเอง โดยครูพยายามลดบทบาทจากผู้บอกคำตอบ มาเป็นผู้คอยกระตุ้นด้วยคำถามหรือปัญหาให้ผู้เรียนคิดแก้หรือหาแนวทางไปสู่ความสำเร็จในการทำกิจกรรมเอง

3. เป็นแผนการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการ มุ่งให้ผู้เรียนรับรู้และนำไปใช้ได้จริง

4. เป็นแผนการสอนที่ส่งเสริมการใช้วัสดุอุปกรณ์ที่สามารถจัดหาได้ในท้องถิ่น หลีกเลี่ยงการใช้วัสดุอุปกรณ์สำเร็จรูปราคาสูง

นอกจากนี้ ทศนาพร นันทวงศ์ (อ้างใน บัวจันทร์ บุญสม, 2546, หน้า 20) ได้อธิบายลักษณะของแผนการเรียนรู้ที่ดีไว้ดังนี้

1. มีความมุ่งหมายของแต่ละบทเรียนเพื่อเป็นแนวทางในการประเมินผลของการเรียนการสอน
2. กำกับถึงธรรมชาติความต้องการ ความสนใจของเด็ก และระยะเวลาของการเรียนแต่ละครั้ง
3. มีกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ของผู้เรียน อันเป็นหนทางไปสู่การสรุปความคิดรวบยอดหลักการและการแก้ปัญหาต่อไป
4. เลือกวิธีสอนแบบต่างๆมาใช้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนและวัยเรียนของเด็ก
5. กำกับถึงแหล่งทรัพยากรเพื่อสะดวกในการจัดหาวัสดุประกอบการเรียนและจัดวิทยากรให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียน
6. เป็นแผนการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการ มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในการทำงานเป็นกระบวนการ และนำกระบวนการ ไปใช้จริง
7. เป็นแผนการเรียนรู้ที่มีกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติให้มากที่สุดโดยครูเป็นเพียงผู้คอยชี้นำส่งเสริม หรือกระตุ้นให้กิจกรรมดำเนินไปตามความมุ่งหมาย

อาจกล่าวสรุปได้ว่า ลักษณะของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดีควรจะสนองตอบความต้องการของผู้เรียนและยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการในการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยสอดคล้องกับสาระ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตร

รูปแบบของแผนการจัดการเรียนรู้

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2545, หน้า 144 – 148) ได้นำเสนอรูปแบบของแผนการจัดการเรียนรู้ที่นิยมใช้ในปัจจุบันมี 3 รูปแบบ คือ

1. แผนการจัดการเรียนรู้แบบบรรยาย เขียนโดยใช้หัวข้อเรื่องตามที่กำหนดมากำกับแต่การลำดับกิจกรรมการเรียนการสอนเขียนเป็นเชิงบรรยายกิจกรรมที่ครูจัดเตรียมไว้ โดยไม่ระบุชัดเจนว่านักเรียนทำอะไร

แผนการจัดการเรียนรู้ที่.....

เรื่อง.....ระยะเวลา.....ชั่วโมง

1. สาระสำคัญ.....
 2. จุดประสงค์การเรียนรู้.....
 3. จุดประสงค์ปลายทาง.....
 4. จุดประสงค์นำทาง
 - 4.1.....
 - 4.2.....
 5. เนื้อหาสาระ.....
 6. สื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอน.....
 7. กิจกรรมการเรียนการสอน.....
 8. กิจกรรมเสนอแนะ.....
 9. บันทึกหลังการสอน
 - 9.1 ผลการสอน.....
 - 9.2 ปัญหา อุปสรรค.....
 - 9.3 ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไข.....
2. แผนการจัดการเรียนรู้แบบตาราง เขียนโดยใช้หัวข้อเรื่องตามที่กำหนดมากำกับแต่บรรจุในตารางเกือบทั้งหมด

แผนการจัดการเรียนรู้ที่.....

เรื่อง.....ระยะเวลา.....ชั่วโมง

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม	สื่ออุปกรณ์	กระบวนการ	การวัดผล ประเมินผล
-จุดประสงค์การเรียนรู้ -จุดประสงค์การเรียนรู้ ปลายทาง -จุดประสงค์การเรียนรู้ นำทาง					

3. แผนการจัดการเรียนรู้แบบพิสดาร เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีรายละเอียดมากขึ้น การลำดับกิจกรรมการเรียนการสอนแยกเป็นกิจกรรมที่ครูปฏิบัติและสิ่งที่นักเรียนปฏิบัติสอดคล้องกัน

แผนการจัดการเรียนรู้ที่.....

เรื่อง.....ระยะเวลา.....ชั่วโมง

1. สาระสำคัญ.....
2. จุดประสงค์การเรียนรู้.....
3. จุดประสงค์ปลายทาง.....
4. จุดประสงค์นำทาง
 - 4.1.....
 - 4.2.....
 - 4.3.....

5. เนื้อหาสาระ

ขั้นตอน จุดประสงค์นำทาง	กิจกรรมการเรียนการสอน		วิธีวัดผลระหว่างเรียน
	ครู	นักเรียน	

6. สื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอน.....
7. กิจกรรมการเรียนการสอน.....
8. กิจกรรมเสนอแนะ.....
9. บันทึกหลังการสอน
 - 9.1 ผลการสอน.....
 - 9.2 ปัญหา อุปสรรค.....
 - 9.3 ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไข.....

นอกจากนี้ ภาวณี สุภารัตน์ (2549, หน้า 13) ได้อธิบายรูปแบบของแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ว่าแผนการจัดการเรียนรู้ไม่มีรูปแบบตายตัวขึ้นอยู่กับสถานศึกษาแต่ละแห่งจะกำหนดแต่ควรมีความสอดคล้องกับแนวความคิดและหลักการจัดการศึกษาที่สำคัญคือจะต้องมีความชัดเจนและง่ายต่อการนำไปใช้ ซึ่งแบ่งได้ 2 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบการเรียงลำดับหัวข้อ เป็นรูปแบบที่เขียนเรียงลำดับตามหัวข้อต่างๆ รูปแบบนี้มีความสะดวกในการเขียนเพราะไม่ต้องเขียนความสัมพันธ์ของแต่ละหัวข้อไว้ แต่ยากในการสร้างความสัมพันธ์ในแต่ละหัวข้อเวลาดำเนินการเรียนการสอน

2. รูปแบบกิ่งตาราง รูปแบบนี้จะเขียนเป็นช่องๆของแต่ละหัวข้อที่กำหนดแต่ละช่องจะมีความสัมพันธ์กับในแนวนอนอย่างเห็นได้ชัดเจน

ในการทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีอยู่หลากหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับเนื้อหาวิชาและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยปกติผู้สอนจะใช้รูปแบบตามที่ทางสถานศึกษาได้กำหนดไว้ ซึ่งจะสอดคล้องกับบริบทและความต้องการของสถานศึกษาและเป็นแนวปฏิบัติเดียวกัน สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ผู้ศึกษาใช้รูปแบบการทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบเรียงลำดับหัวข้อโดยประยุกต์รูปแบบของแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ของสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551, หน้า 77-79)

ขั้นตอนการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540, หน้า 211 – 216) ได้เสนอหลักการเขียนแผนการเรียนรู้แต่ละหัวข้อไว้ดังนี้

1. ชื่อเรื่อง เป็นหัวข้อย่อที่แยกมาจากการอ่านคำอธิบายรายวิชาหรือจากแนวการสอนของกรมวิชาการ

2. จำนวนคาบ เป็นคาบที่ใช้สอนเรื่องย่อขึ้น โดยคำนวณจากจำนวนคาบของหัวข้อใหญ่คำนวณคาบเวลา ให้เหมาะสมกับน้ำหนักและปริมาณของหัวข้อย่อขึ้น

3. สาระสำคัญ คือ แก่นของความรู้ทักษะ และเจตคติที่ต้องการให้ผู้เรียนได้รับหลังจากเรียนเรื่องนั้นๆแล้ว การเขียนสาระสำคัญให้คำนึงถึงหลักการเขียนดังนี้

3.1 เป็นประโยคที่สมบูรณ์และได้ใจความ

3.2 ใช้คำกะทัดรัดชัดเจนไม่ฟุ่มเฟือย

3.3 มีความตรงกับเนื้อหาที่สอน

4. จุดประสงค์ ต้องเขียนเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมประกอบด้วย จุดประสงค์ปลายทางและจุดประสงค์นำทาง

5. เนื้อหา ซึ่งเป็นสาระความรู้ที่ต้องการให้ผู้เรียนได้ศึกษาในคาบ เวลาเรียนนั้นในการเขียน อาจเขียนเพียงหัวข้อหรือเค้าโครงเท่านั้น ไม่ต้องลงรายละเอียดทั้งหมด

6. กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นวิธีการจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนซึ่งต้องจัดให้สอดคล้องตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร

7. สื่อการเรียนการสอน หมายถึงวัสดุ อุปกรณ์ ที่ครูนักเรียนใช้ประกอบการเรียนการสอนในเรื่องนั้น เพื่อให้นักเรียนเห็นเป็นรูปธรรมและเกิดการเรียนรู้ยิ่งขึ้น

8. การวัดและประเมินผล มีความจำเป็นที่ผู้สอนจะต้องวัดและประเมินทุกครั้งที่สอนเพื่อให้ได้ทราบว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้บรรลุตามจุดประสงค์ที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ อย่างไร

สำลี รักสุทธี (2544, หน้า 64 – 65) ได้กล่าวถึงการเขียนแผนการเรียนรู้ว่ามีขั้นตอนสำคัญ 10 ขั้นตอนด้วยกัน คือ

1. กำหนดหมวดหมู่เนื้อหาและประสบการณ์ อาจจะกำหนดเป็นหมวดวิชา หรือบูรณาการเป็นสหวิทยาการตามที่เหมาะสม

2. กำหนดหน่วยการสอน โดยแบ่งเนื้อหาวิชาออกเป็นหน่วยการสอน ประมาณเนื้อหาวิชาที่จะให้ครูสามารถถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนได้ในหนึ่งสัปดาห์ หรือสอนได้หน่วยละครั้ง

3. กำหนดหัวข้อเรื่อง ผู้สอนจะต้องถามตัวเองว่า ในการสอนแต่ละหน่วยควรให้ประสบการณ์อะไรแก่ผู้เรียน แล้วกำหนดหัวข้อเรื่องออกมาเป็นหน่วยการสอนย่อย

4. กำหนดหลักการและความคิดรวบยอด หลักการและความคิดรวบยอดที่กำหนดขึ้นจะต้องสอดคล้องกับหน่วยและหัวข้อเรื่อง โดยสรุปรวบแนวความคิด สารและหลักการที่สำคัญไว้เพื่อเป็นแนวทางในการจัดเนื้อหาการสอนให้สอดคล้องกัน

5. กำหนดจุดประสงค์ให้สอดคล้องกับหัวข้อเรื่อง เนื้อเรื่อง โดยเขียนจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ต้องมีเกณฑ์การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไว้ทุกครั้งและยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

6. กำหนดกิจกรรมการเรียน ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ซึ่งจะเป็นแนวทางการเลือก และการเขียนแผนการสอน “กิจกรรมการเรียน” หมายถึง กิจกรรมทุกอย่างที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติ เช่น การอ่านบัตรคำ การตอบคำถาม เขียนภาพ อภิปราย อ่านบทหรือกรอง การเล่นเกม เป็นต้น โดยคำนึงถึงการปฏิบัติจริงของผู้เรียนเป็นสำคัญ

7. กำหนดการประเมินผล ต้องประเมินผลให้ตรงกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมโดยใช้แบบทดสอบอิงเกณฑ์ (Criterion test) เพื่อให้ผู้สอนทราบว่าหลังจากการเรียนจากแผนการสอนจบ 1 แผนแล้ว ผู้เรียนได้เปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่

8. เลือกและเขียนแผนการสอน วิธีการและอุปกรณ์ที่ครูใช้ถือเป็นสื่อการสอนทั้งสิ้นเมื่อเขียนแผนการสอนแต่ละหัวข้อเรื่องแล้วจัดไว้เป็นรูปเล่ม หาประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้

9. หาประสิทธิภาพของแผนการสอน เพื่อเป็นการประกันว่า แผนการสอนที่สร้างขึ้นนั้นมีประสิทธิภาพ ในการสอนผู้สร้างจำเป็นต้องกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นโดยคำนึงถึงหลักการที่ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการเพื่อช่วยให้การเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียนบรรลุผล

10. การใช้แผนการสอน เป็นขั้นนำเอาแผนการสอนไปใช้ ซึ่งจะต้องมีการตรวจสอบ และปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่ตลอดเวลา

กรมวิชาการ (2545ข, หน้า 22 – 23) ได้เสนอขั้นตอนในการทำแผนการเรียนรู้ ไว้ดังนี้

1. เลือกรูปแบบแผนการสอน โดยนำหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดไว้มาพิจารณาจัดทำเป็น แผนการสอน

2. ตั้งชื่อแผนการสอนตามสาระการเรียนรู้

3. กำหนดเวลา ระบุระดับชั้น

4. วิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้รายปี/รายภาคที่เลือกไว้ นำมาเขียนเป็นจุดประสงค์ การเรียนรู้รายวิชา โดยยึดหลักการเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ของ Lynn Morris ที่ว่าจุดประสงค์ การเรียนรู้ต้อง

4.1 บรรยายจุดหมายปลายทางไม่ใช่วิธีการ

4.2 สะท้อนถึงระดับต่างๆของทักษะที่เกิดขึ้น

4.3 ใช้คำกริยาที่เป็นรูปธรรมและใช้องค์ประกอบ 3 ส่วนตามแนวของ Robert

Mager คือพฤติกรรม สถานการณ์หรือเงื่อนไขและเกณฑ์

5. เลือกจุดประสงค์การเรียนรู้ที่วิเคราะห์ไว้แล้วเฉพาะข้อที่สัมพันธ์กับสาระการเรียนรู้ กำหนดเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้หรือจุดประสงค์ปลายทางตามธรรมชาติของวิชา

6. วิเคราะห์สาระการเรียนรู้เป็นรายละเอียดสำหรับนำไปจัดการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ จะเป็นเนื้อหาใหม่ของมวลเนื้อหาที่กำหนดไว้ที่จำเป็นต้องสอน

7. กำหนดจุดประสงค์นำทางตามลำดับความยากง่ายของเนื้อหานั้น

8. เลือกกิจกรรมและเทคนิคการสอนที่เหมาะสม

9. เลือกสื่ออุปกรณ์ใช้ประกอบการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ที่เลือก มา เช่น รูปภาพ บัตรคำ วิดีทัศน์ เป็นต้น

10. จัดทำลำดับขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงธรรมชาติวิชาตาม จุดประสงค์นำทาง

11. กำหนดการวัดและประเมินผล โดยระบุวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ทั้งที่เกิด ระหว่างเรียนตามจุดประสงค์นำทาง และที่เกิดหลังจากการเรียนการสอนเมื่อจบการเรียนการสอน โดยใช้การวัดหลายรูปแบบตามความเหมาะสม เช่น ปฏิบัติจริง ทดสอบความรู้ ทำงานกลุ่ม เป็นต้น

เมื่อกล่าวโดยสรุป ขั้นตอนการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนจะต้องดำเนินการ ตามลำดับคือ การศึกษาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ จัดหมวดหมู่เนื้อหาที่สอดคล้องกัน กำหนดหน่วย กิจกรรม จำนวนคาบเรียน ตั้งชื่อเรื่อง ความคิดรวบยอด สาระสำคัญ ตั้งจุดประสงค์ให้สอดคล้องกับ

ชื่อเรื่องตามหลักสูตร กำหนดกิจกรรม เลือกสื่ออุปกรณ์ให้เหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ และการวัด ประเมินผลให้ตรงกับจุดประสงค์ โดยทุกกระบวนการต้องมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับตัว ผู้เรียน โรงเรียน ชุมชนและประเทศชาติ

เอกสารเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

มีผู้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการไว้ดังนี้

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2544, หน้า 1) ได้ให้ความหมายว่า การบูรณาการ เป็นการจัดการเรียนรู้โดยใช้ความรู้ความเข้าใจและทักษะในศาสตร์หรือวิชาต่างๆ มากกว่า 1 วิชา ขึ้นไปรวมเข้าด้วยกันภายใต้เรื่องราว โครงการหรือกิจกรรมเดียวกัน เพื่อแก้ปัญหาหรือแสวงหา ความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

อรทัย มูลคำ และสุวิทย์ มูลคำ (2544, หน้า 20) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงเนื้อหาสาระหรือศาสตร์ของวิชา / กลุ่มวิชาต่างๆ ที่มีความหมายเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันผสมผสานเข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย มีความหลากหลายและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ชาติรี เกิดธรรม (2545, หน้า 39) ได้กล่าวถึง การสอนแบบบูรณาการ หมายถึง การจัด ประสบการณ์การเรียนรู้โดยเชื่อมโยงระหว่างประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่ และเป็น ประสบการณ์ตรงที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ในวิชาการหลายๆแขนงวิชา ในลักษณะสหวิทยาการโดย ใช้กระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา และกระบวนการแสวงหาความรู้ที่ เชื่อมโยงทั้งหลักสูตรและวิธีการสอน เทคนิคการสอน ตลอดจนแนวคิดของผู้เรียน เพื่อให้เกิดการ เรียนรู้แบบองค์รวม เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม การสอนแบบ บูรณาการจะช่วยลดการซ้ำซ้อนของเนื้อหาสาระและประหยัดเวลาในการทำแผนการเรียนรู้ และเป็นการเรียนการสอนที่เกิดตามสภาพจริงของชีวิต

ดวงเดือน อ่อนน้อม และทิสนา แคมมณี (2548, หน้า 10) กล่าวว่า การบูรณาการ คือ การทำให้สมบูรณ์ (integration) คือ การทำหน่วยย่อยๆ ที่สัมพันธ์กันให้ผสมกลมกลืนเป็นหนึ่ง เดียวและครบสมบูรณ์ในตัวเอง

จากความหมายของการบูรณาการดังกล่าว พอสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบบูรณา การคือการหลอมรวมของศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน ด้วยหลากหลาย กระบวนการ โดยก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างสมบูรณ์

ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

Lapp and Flood (อ้างในสิริพัชร เจษฎาวิโรจน์, 2544, หน้า 1) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบูรณาการไว้ดังนี้ คือ

1. นักเรียนเห็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่เรียนทั้งในและนอกห้องเรียน
2. นักเรียนเห็นความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นและความคิดรวบยอด และได้รับประสบการณ์จากการหาความรู้ โดยใช้หัวข้อเรื่อง (Theme) เป็นพื้นฐาน
3. กระบวนการสื่อสารเป็นไปตามสภาพที่แท้จริง ซึ่งนักเรียนจะได้เป็นผู้กระทำการเรียนรู้อย่างแท้จริง
4. นักเรียนมีความรับผิดชอบในการร่วมปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้มากขึ้น
5. ครูผู้สอนมีบทบาทในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกมากกว่าเป็นผู้ให้ข้อมูลหรือบอกความรู้

6. การวางแผนทำงานกลุ่มของนักเรียนเกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ

ประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

อรรถ ฤกษ์คำ และสุวิทย์ ฤกษ์คำ (2544, หน้า 20) กล่าวว่าจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการมีประโยชน์ดังต่อไปนี้ คือ

1. ช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้เข้ากับวิถีชีวิตจริงได้ เพราะสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงจำเป็นต้องใช้ความรู้ และทักษะจากหลายสาขาวิชาด้วยกันแก้ปัญหา
2. ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างความคิดรวบยอดในศาสตร์ต่างๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย
3. ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิชาต่างๆ เหล่านี้กับชีวิตจริง
4. ช่วยขจัดความซ้ำซ้อนของการสอนตามเนื้อหาวิชาต่างๆ ในหลักสูตร
5. เป็นการเรียนรู้ที่มีบรรยากาศเป็นธรรมชาติสอดคล้องกับชีวิตจริง
6. ช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสนำมาใช้ความคิด ประสบการณ์ ความสามารถ และทักษะต่างๆ หลายๆ ด้านในการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตจริง

อรัญญา สุทธาธิโนบล (2545, หน้า 25) ได้กล่าวว่าการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการมีประโยชน์ดังนี้

1. ทำให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้ระหว่างความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ ทำให้สามารถเรียนรู้ได้เร็วขึ้นและเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง
2. นักเรียนได้รับความสนุกสนานในการเรียน เพราะได้เรียนรู้อย่างรอบด้าน

3. นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายจากการเชื่อมโยงความคิดรวบยอดจากศาสตร์ต่างๆ และได้รับความรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจและสัมพันธ์กับชีวิตจริง ทำให้สามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตตนเองได้

4. ผู้เรียนสามารถฝึกทักษะต่างๆ ควบคู่กันไป

5. ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน ทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในการเป็นส่วนหนึ่งของการเรียน

6. ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในด้านต่างๆ เช่น ภาษา ดนตรี ศิลปะ ฯลฯ

ประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสรุปได้ว่าผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เน้นการเรียนรู้อย่างมีความสุข ช่วยเสริมสร้างให้ผู้เรียนได้เกิดทักษะต่างๆ ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ประเภทของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ได้มีนักวิชาการและนักการศึกษาได้อธิบายประเภทของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการไว้ดังนี้

อรัญญา สุทธาสโนบล (2545, หน้า 22-23) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการนั้นสามารถแบ่งได้ 2 ประเภท คือ

1. แบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ทำได้โดยกำหนดหัวข้อ (Theme) ขึ้นมาแล้วนำความรู้จากวิชาต่างๆ มาเชื่อมโยงให้สัมพันธ์กับหัวเรื่อนั้น บางครั้งเรียกการบูรณาการแบบนี้ว่าสหวิทยาการแบบมีหัวข้อ (Thematic Interdisciplinary Studies) หรือสหวิทยาการแบบเน้นการประยุกต์ใช้ (Application-First Approach)

2. แบบพหุวิทยา (Multidisciplinary) เป็นการนำเรื่องที่ต้องการจะบูรณาการไปสอดแทรก (Infusion) ในวิชาต่างๆ บางครั้งเรียกการบูรณาการแบบนี้ว่าการบูรณาการแบบเน้นเนื้อหา (Discipline-First Approach)

สอดคล้องกับ อรทัย มูลคำ และสุวิทย์ มูลคำ (2544, หน้า 21) กล่าวว่าประเภทของการบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอน แบ่งได้เป็น 2 แบบ คือ

1. แบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ได้แก่ การสร้างหัวเรื่อง (Theme) ขึ้นมาแล้วนำความรู้จากวิชาต่างๆมาโยงสัมพันธ์กับหัวข้อเรื่อนั้น ซึ่งบางครั้งเราก็อาจจะเรียกวิธี บูรณาการแบบนี้ได้ว่า สหวิทยาการแบบมีหัวข้อ (Thematic Interdisciplinary Studies) หรือการบูรณาการที่เน้นการนำไปใช้เป็นหลัก (Application – First Approach) เช่นการจัดกิจกรรม การเรียนรู้แบบ Storyline Method

2. แบบสหวิทยาการ (Multidisciplinary) ได้แก่ การนำเรื่องที่ต้องการไปสอดแทรก (Infusion) ไว้ในวิชาต่างๆ ซึ่งบางครั้งเราก็อาจเรียกวิธีบูรณาการแบบนี้ว่า การบูรณาการที่เน้นเนื้อหารายวิชาเป็นหลัก (Discipline – First Approach) เช่น การนำเรื่องการอนุรักษ์พลังงาน และสิ่งแวดล้อมไปสอนสอดแทรกในวิชาภาษาไทย เป็นต้น

ดังนั้นพอสรุปได้ว่า ประเภทของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ มี 2 ประเภท คือ แบบสหวิทยาการ และแบบพหุวิทยาการ

รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการมีหลากหลายรูปแบบ

ดังที่อุดม เชยกิจวงศ์ (2545, หน้า 48) ได้แบ่งรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการออกเป็น 4 รูปแบบคือ

1. แบบสอดแทรก (Infusion) เป็นการสอดแทรกเนื้อหาโดยผู้สอนคนเดียว กล่าวคือครูจะสอนในวิชาที่ตนรับผิดชอบ และสอดแทรกเนื้อหาของวิชาอื่นเข้าไปในการสอนของตนเอง
2. แบบคู่ขนาน (Parallel) เป็นการสอนแบบคู่ขนาน โดยใช้ครูตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปสอนวิชาต่างกัน แต่ครูทั้งสองคนต้องมาวางแผนการสอนร่วมกัน โดยมีการกำหนดหัวเรื่อง (Theme) ความคิดรวบยอด (Concept) และปัญหา (Problem) เดียวกัน
3. แบบสหวิทยาการ (Multidisciplinary) แบบนี้คล้ายคลึงกับการสอนแบบขนาน แต่มีการมอบหมายงานหรือโครงการ (Project) ร่วมกัน ซึ่งจะเชื่อมโยงสาขาวิชาต่างๆ เข้าด้วยกันวางแผนแบ่งเป็นโครงการย่อยๆ สำหรับนักเรียนทำในแต่ละวิชา
4. แบบเป็นคณะหรือข้ามวิชา (Transdisciplinary) แบบนี้ครูที่สอนวิชาต่างๆ จะร่วมกันสอนเป็นทีม ร่วมกันวางแผนปรึกษาหารือ กำหนด หัวเรื่อง ความคิดรวบยอด และปัญหาร่วมกัน แล้วร่วมกันสอน

นอกจากนี้กรมวิชาการ (2545ก, หน้า 21) ได้กล่าวถึงรูปแบบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการว่า การบูรณาการเป็นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญโดยนำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกันหรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสามารถจัดได้หลายลักษณะ ดังนี้

1. การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว ผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้โดยเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ต่างๆ กับหัวข้อเรื่องที่สอดคล้องกับชีวิตจริงหรือสาระที่กำหนดขึ้นมา เช่น เรื่องสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ผู้สอนสามารถเชื่อมโยงสาระ และกระบวนการการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่างๆ เช่น การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ต่างๆ ทำให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะและกระบวนการเรียนรู้ไปแสวงหาความรู้ความจริงจากหัวข้อเรื่องที่กำหนด

2. การบูรณาการแบบคู่ขนาน ผู้สอนตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันจัดการเรียนการสอน โดยอาจยึดหัวข้อเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วบูรณาการเชื่อมโยงแบบคู่ขนาน เช่น ผู้สอนคนหนึ่งสอนวิทยาศาสตร์ เรื่องเงา ผู้สอนอีกคนอาจสอนคณิตศาสตร์เรื่องการวัดระยะทางโดยการวัดเงา คำนวณในเรื่องของเงาในช่วงเวลาต่างๆ จัดทำกราฟของเงาในระยะต่างๆ หรือ อีกคนหนึ่งอาจให้ผู้เรียนรู้ศิลปะ เรื่องเทคนิคการวาดรูปที่มีเงา

3. การบูรณาการแบบสหวิทยาการ การบูรณาการในลักษณะนี้นำเนื้อหาจากหลายกลุ่มสาระมาเชื่อมโยงเพื่อจัดการเรียนรู้ ซึ่งโดยทั่วไปผู้สอนมักจัดการเรียนการสอนแยกตามรายวิชาหรือกลุ่มวิชา แต่ในบางเรื่อง ผู้สอนจัดการเรียนการสอนร่วมกันในเรื่องเดียวกัน เช่น เรื่องวันสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ผู้สอนภาษาไทยจัดการเรียนการสอนให้ผู้รู้ภาษา คำศัพท์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้สอนวิทยาศาสตร์จัดกิจกรรมค้นคว้าเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้สอนสังคมศึกษาให้ผู้เรียนค้นคว้าหรือทำกิจกรรมชมรมเกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อม และครูผู้สอนสุขศึกษาอาจจัดให้ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการรักษาสีสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ เป็นต้น

4. การบูรณาการแบบโครงการ ผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการเป็นโครงการ โดยให้ผู้เรียนและครูผู้สอนร่วมกันสร้างสรรค์โครงการขึ้น โดยใช้เวลาเรียนต่อเนื่องกันได้หลายชั่วโมง ด้วยการนำเอาจำนวนชั่วโมงของวิชาต่างๆ ที่ครูผู้สอนเคยแยกกันนั้นมารวมเป็นเรื่องเดียวกัน มีเป้าหมายเดียวกัน ในลักษณะการสอนเป็นทีม เรียนเป็นทีม ในกรณีที่ต้องการเน้นทักษะบางเรื่องเป็นพิเศษ ครูผู้สอนสามารถแยกกันสอนได้ เช่น กิจกรรมเข้าค่ายดนตรี กิจกรรมเข้าค่ายภาษาอังกฤษ กิจกรรมเข้าค่ายศิลปะ เป็นต้น

เช่นเดียวกับสุคนธ์ ลิ้นพพานนท์ (2550, หน้า 31 - 32) ที่ได้กล่าวถึงรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ไว้ 4 รูปแบบ คือ

1. บูรณาการแบบสอดแทรก (Infusion Instruction) การจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบนี้ ผู้สอนในวิชาหนึ่งหรือในกลุ่มสาระการเรียนรู้หนึ่งจะจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีการสอดแทรกเนื้อหาด้านความรู้ ทักษะ/กระบวนการ หรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของวิชาอื่นๆ หรือของกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นเข้ามาในการเรียนการสอนเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนจัดการเรียนรู้โดยครูคนเดียว แต่สามารถทำให้ผู้เรียนสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างวิชาหรือระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้

2. บูรณาการแบบขนาน (Parallel Instruction) การจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบนี้ ผู้สอนตั้งแต่สองคนขึ้นไปทีสอนตั้งแต่สองวิชาซึ่งอยู่ต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้กัน มาวางแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมุ่งสอนในเรื่อง/ความคิดรวบยอด/ปัญหาเดียวกัน หรือลักษณะเนื้อหาที่ใกล้เคียงกันหรือสัมพันธ์กัน ซึ่งเมื่อผู้สอนมาวางแผนร่วมกัน จะทำให้เนื้อหาที่จะสอนไม่ซ้ำซ้อน

กันแต่สอดคล้องกัน ต่อจากนั้นต่างคนต่างเขียนแผนการจัดการเรียนรู้และเตรียมการสอนของตน กำหนด ภาระงานให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าและรายงานผลการศึกษาค้นคว้า กำหนดกระบวนการวัด และประเมินผลตามลักษณะวิชาของตน ผู้เรียนสามารถใช้ความรู้ที่ได้ศึกษาจากวิชาหนึ่งมาใช้เป็น ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนรู้หรือแก้ปัญหาในอีกวิชาหนึ่ง มีข้อสังเกตว่าผู้สอนในแต่ละวิชา จะตกลงกันว่า ใครควรจะสอนก่อน-หลัง และงานที่มอบหมายให้ผู้เรียนนั้นควรจะมีความสัมพันธ์ กันการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของแต่ละวิชาจะเสริมซึ่งกันและกันและไม่ซ้ำซ้อนกัน ผู้เรียนจะ มองเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันระหว่างวิชา

3. บูรณาการแบบสหวิทยาการ (Multidisciplinary Instruction) การจัดการเรียนรู้แบบ บูรณาการในรูปแบบนี้คล้ายกับบูรณาการแบบขนาน คือ ครูตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปที่สอนวิชาที่ต่าง กลุ่มสาระการเรียนรู้มาวางแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน โดยร่วมกันพิจารณากำหนดหัวข้อที่ จะสอน/ความคิดรวบยอด/ปัญหาเดียวกัน ใช้เนื้อหาวิชาแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง สัมพันธ์กัน ทักษะ/กระบวนการ หรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ จะบูรณาการกัน แล้วต่างคนต่างเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ของตน มีการกำหนดชิ้นงานหรือ โครงงานให้ผู้เรียนปฏิบัติร่วมกันเพียงชิ้นเดียวหรือโครงงานเดียว และมีการวัดประเมินผลตาม ลักษณะวิชาที่ตนรับผิดชอบ โดยกำหนดเกณฑ์เพื่อประเมินชิ้นงานหรือโครงงานร่วมกันอย่าง ชัดเจน วิธีนี้ผู้เรียนจะทำโครงงานหรือชิ้นงานชิ้นเดียวตามความถนัดและความสนใจ เป็นการ ปกป้องการมอบภาระงานให้ผู้เรียนมากเกินไป อนึ่งในการจัดการเรียนรู้บูรณาการแบบสห วิทยาการนี้ ถ้าจะให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายนั้นผู้สอนทุกคนควรร่วมมือกันออกแบบการ จัดการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีประเด็นสำคัญร่วมกัน กำหนดวันเวลาที่จะสอนก่อนหลังต่อเนื่องกัน อย่างชัดเจน การวัดและประเมินผลชิ้นงานร่วมกันเพื่อผู้สอนทุกคนจะได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้แก่ผู้เรียนได้ต่อเนื่องกัน ผู้เรียนได้เห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ และตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ของเรื่องที่เรียนรู้

4. บูรณาการแบบข้ามวิชาหรือสอนเป็นคณะ (Transdisciplinary Instruction) การจัดการ เรียนรู้บูรณาการในรูปแบบนี้คณะผู้สอนต่างวิชา และอยู่ต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้จะมาประชุม กันเพื่อวางแผนและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน โดยพิจารณากำหนดหัวข้อที่สำคัญ/ ความคิดรวบยอด ปัญหาสำคัญที่ควรแก้ไข สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองตามหัวข้อที่ตนเองถนัด และสนใจอย่างเป็นอิสระ เมื่อคณะผู้สอนจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกันแล้วจะร่วมกันสอน เป็นคณะ (Team) ซึ่งอาจจะมีผู้สอนแกนนำคนเดียวหรือหลายคนก็ได้เป็นผู้สอนทักษะที่จำเป็น ชี้แนะประเด็นปัญหาแนวทางการศึกษาค้นคว้า คณะผู้สอนจะร่วมกันให้ความสะดวกแก่ผู้เรียนใน ด้านการศึกษาค้นคว้า ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษาหารือในการจัดทำและเสนอโครงงานในรูปแบบ

ต่างๆ ผู้สอนทุกวิชา (ต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้) จึงร่วมกันกำหนดเกณฑ์เพื่อประเมินผลชิ้นงานของผู้เรียนร่วมกัน

จึงสรุปได้ว่ารูปแบบการบูรณาการมีอยู่ 2 ลักษณะคือการบูรณาการในวิชา หรือการบูรณาการข้ามวิชา โดยผู้จัดกิจกรรมอาจเป็นผู้สอนคนเดียว หรือผู้สอนเป็นคณะ

ขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

กระทรวงศึกษาธิการ (2541, หน้า 35 – 36) ได้จัดขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการไว้ดังนี้

1. กำหนดหัวเรื่องที่จะสอน โดยการศึกษาหลักสูตรและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกันเพื่อนำมากำหนดเป็นหัวเรื่องหรือปัญหา หรือความคิดรวบยอดในการสอน
2. กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยการศึกษาจุดประสงค์ของวิชาหลักและวิชารองที่จะนำมาบูรณาการ และกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ในการสอนสำหรับหัวเรื่องนั้นๆ เพื่อการวัดและประเมินผล
3. กำหนดเนื้อหาย่อย เป็นการกำหนดเนื้อหาหรือหัวเรื่องย่อยๆ สำหรับการเรียนการสอนให้สนองจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้
4. วางแผนการสอน เป็นการกำหนดรายละเอียดของการสอนตั้งแต่ต้นจนจบ โดยเขียนแผนการสอน ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ เช่นเดียวกับแผนการสอนทั่วไป คือ สาระสำคัญ จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล
5. ปฏิบัติการสอน ในระหว่างปฏิบัติการสอนนี้จะมีการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน ความสอดคล้องสัมพันธ์กันของกิจกรรมการเรียนการสอน ผลสำเร็จของการสอนตามจุดประสงค์ โดยมีการบันทึกจุดเด่นจุดด้อยไว้สำหรับการปรับปรุงหรือพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น
6. การประเมินปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอน เป็นการนำผลที่ได้บันทึกรวบรวมไว้ในขณะปฏิบัติการสอนมาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

สอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2547, หน้า 57-63) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ คือ

1. ขั้นตอนวางแผนการเรียนรู้

การเริ่มต้นการเรียนรู้ ด้วยการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดหัวเรื่องการเรียนรู้ เป็นการสร้างความตระหนักการรับรู้ การคิดร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ผู้เรียนคิดร่วมกัน ตลอดจนการโยงความต้องการของหลักสูตรกลางให้เข้ากับความประสงค์ที่จะเรียนของ

ผู้เรียน ขึ้นคิดวางแผนการเรียนรู้หรืออีกอย่างหนึ่งว่า “ขึ้นเลือกเรื่อง” ซึ่งมีวิธีเลือกเรื่องการเรียนรู้ 3 รูปแบบ

1.1 ผู้เรียนกำหนดเรื่องที่ต้องการเรียนรู้ ผู้เรียนสนใจเรื่องอะไร ต้องการเรียนรู้เรื่องอะไร ให้กำหนดเอง

1.2 ผู้สอนกำหนดเรื่องให้ผู้เรียนเรียนรู้ หัวเรื่องการเรียนรู้จะมาจากการวางแผนจากหลักสูตร จุดประสงค์การเรียนรู้ ที่ต้องการให้ผู้เรียนต้องเรียน ก่อนการเรียนจะต้องสร้างความตระหนักให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของเรื่องที่จะเรียนรู้ตามจุดประสงค์ว่าเรียนไปทำไม สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างไร

1.3 ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันกำหนดเรื่อง หัวเรื่องเกิดจากความสนใจของผู้สอนและผู้เรียน มีการวางแผนการเรียนรู้ร่วมกัน การคิดวางแผนในขั้นตอนนี้ สามารถนำมาบูรณาการเข้ากับวิชาอื่นด้วย

2. ขึ้นกำหนดแนวทางหลากหลาย

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ต้องการให้ผู้เรียนมีผลการเรียนรู้บรรลุตามจุดประสงค์ เกิดความสุขและไม่จำเจผู้สอนต้องมีวิธีการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน มีสื่อหรือนวัตกรรมที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ มีเทคนิควิธีการที่จะดึงศักยภาพของผู้เรียนให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมรอบตัวมารับใช้กระบวนการเรียนรู้ แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดำเนินการอยู่คือ

2.1 การเรียนรู้ในชั้นเรียน เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากผู้สอนกำหนดกิจกรรม มีแผนการสอนหรือกำหนดสถานการณ์จำลองไว้ล่วงหน้า เมื่อผู้เรียนเผชิญกับปัญหา ข้อสงสัย ผู้เรียนจะต้องคิดหาวิธีการหรือตอบข้อสงสัยเหล่านั้นด้วยวิธีการต่างๆ กิจกรรมนี้จะประกอบด้วย ใบงาน บทเรียนหน้าเดียว ใบความรู้ บทเรียนสำเร็จรูป ชุดฝึกการแก้ปัญหา การอภิปราย แบบฝึก ฯลฯ

2.2 การเรียนรู้จากการศึกษาค้นคว้าเป็นการเรียนรู้ทั้งในลักษณะที่ผู้เรียนต้องการเรียนรู้เรื่องอะไรก็ไปศึกษาหรือค้นคว้าในเรื่องนั้นๆ นำข้อมูลมารวบรวมอภิปราย วิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปโดยผู้สอนเป็นผู้เติมเต็ม และอีกลักษณะหนึ่งคือ ผู้สอนเป็นผู้กำหนดเรื่องกว้างๆ ให้กับผู้เรียนไปค้นคว้าในรายละเอียด นำมาอภิปราย สรุปในชั้นเรียน การเรียนรู้ในลักษณะนี้ ผู้สอนสามารถดำเนินกิจกรรมได้ในหลายๆ เรื่อง เช่น การสอนวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่อง เช่น การสอนกำหนดกิจกรรม โดยการแบ่งกลุ่มผู้เรียนอภิปรายหาบุคคลที่ทำคุณงามความดีแก่ชุมชนต่อมาให้แต่ละกลุ่มวางแผน เตรียมการ เพื่อปฏิบัติกิจกรรม ศึกษา สัมภาษณ์ นำประวัติบุคคลเหล่านั้นมาเรียบเรียงเป็นหนังสือเล่มเล็กเรื่องประวัติบุคคลสำคัญของท้องถิ่น สำหรับวิชาภาษาไทย จะจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนไปค้นคว้า ประโยคคำ คำที่มีตัวการ์นต์ มาตราตัวสะกด จากหนังสือพิมพ์

หรือแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ แหล่งที่ผู้เรียนสามารถจะไปศึกษาค้นคว้าคือ ห้องสมุดปัญญาชนในห้องถิ่น สอบถามผู้ปกครอง หนังสือพิมพ์ ฯลฯ กิจกรรมเหล่านี้ ทั้งผู้สอนและผู้เรียนจะต้องมีการเตรียมการและวางแผนไว้ล่วงหน้าก่อน เพื่อให้กิจกรรมการศึกษาค้นคว้าบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

2.3 การเรียนรู้จากการสัมผัสหรือลงมือปฏิบัติจริง การเรียนรู้ที่แท้จริง คือ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สัมผัสและลงมือปฏิบัติกิจกรรมอย่างหลากหลาย เป็นการเรียนรู้ที่มีกระบวนการ เพราะการเรียนรู้จะเริ่มขึ้นตั้งแต่การวางแผนการเรียนรู้ การดำเนินการตามแผนที่กำหนด การนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สรุปและเรียบเรียง ซึ่งแน่นอนว่าในแต่ละขั้นตอนของกิจกรรม ผู้เรียนจะต้องลงมือสังเกต ปฏิบัติ ศึกษา ถกเถียงในสิ่งที่พบเห็น บางครั้งมีการลองผิดลองถูก บางครั้งก็ประสบปัญหา แต่ในที่สุดผู้เรียนสามารถผ่านกิจกรรมไปด้วยความเรียบร้อย แม้ว่าบางกรณีจะไม่บรรลุเป้าหมาย แต่อย่างน้อยที่สุดผู้เรียนก็มีกระบวนการรองรับไว้ส่วนหนึ่ง กิจกรรมในลักษณะนี้ผู้เรียนสามารถทำได้ในระบบกลุ่มหรือรายบุคคล ปฏิบัติกิจกรรมนอกเวลาเรียน ซึ่งจะทำให้เกิดความหลากหลายในกระบวนการเรียนรู้ และเกิดความรู้ใหม่ที่ได้อาจมาจากการสังเกตตรง พบเห็นด้วยตนเอง เป็นความรู้ที่ทันสมัยและใกล้ชิด ซึ่งสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้เป็นอย่างดี

3. ขั้นปฏิบัติกิจกรรมอิสระ

บางครั้งกิจกรรมการเรียนรู้ไม่จำเป็นที่ผู้สอนจะต้องควบคุมอย่างเข้มงวดหรือดูแลอย่างใกล้ชิดเกินไป เพราะจะทำให้ผู้เรียนเกิดความไม่เป็นอิสระ มีความกังวลและเงินอายที่ทุกขั้นตอนจะถูกตรวจสอบโดยผู้สอน ดังนั้น การปล่อยให้ผู้เรียนเป็นอิสระในขณะปฏิบัติกิจกรรมจะทำให้ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์กิจกรรมตามความคิดของตน และมีความหลากหลายในผลงาน ในบางกิจกรรมที่ผู้สอนดำเนินการคือ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้เลือกกิจกรรมการเรียนรู้หรือเลือกเรื่องที่จะเรียนตามความสนใจ กำหนดวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง ความใฝ่รู้ประสานกับวิธีการที่ผู้เรียนกำหนดจะสร้างเสริมให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของเรื่องที่จะเรียน ทำให้เกิดความสุขในการเรียน เพราะตรงกับความต้องการของผู้เรียนมากที่สุด

4. ขั้นอภิปราย ซักถาม เสนอแนะ

ในขั้นนี้จะเป็นกระบวนการ ที่เกิดขึ้นในทุกขณะของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กล่าวคือ ขณะที่ผู้เรียนกำลังทำกิจกรรมหากมีความไม่เข้าใจหรือพบปัญหาในขั้นตอนใด ผู้สอนจะต้องหาทางคลี่คลายปัญหานั้นให้ได้ การคลี่คลายปัญหา คือ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถามหรือร่วมอภิปรายกับผู้สอน ในขณะเดียวกันผู้สอนจะต้องเสนอแนะให้กระบวนการเรียนรู้ลื่นไหลจนพบข้อความรู้ด้วยตัวผู้เรียนเอง

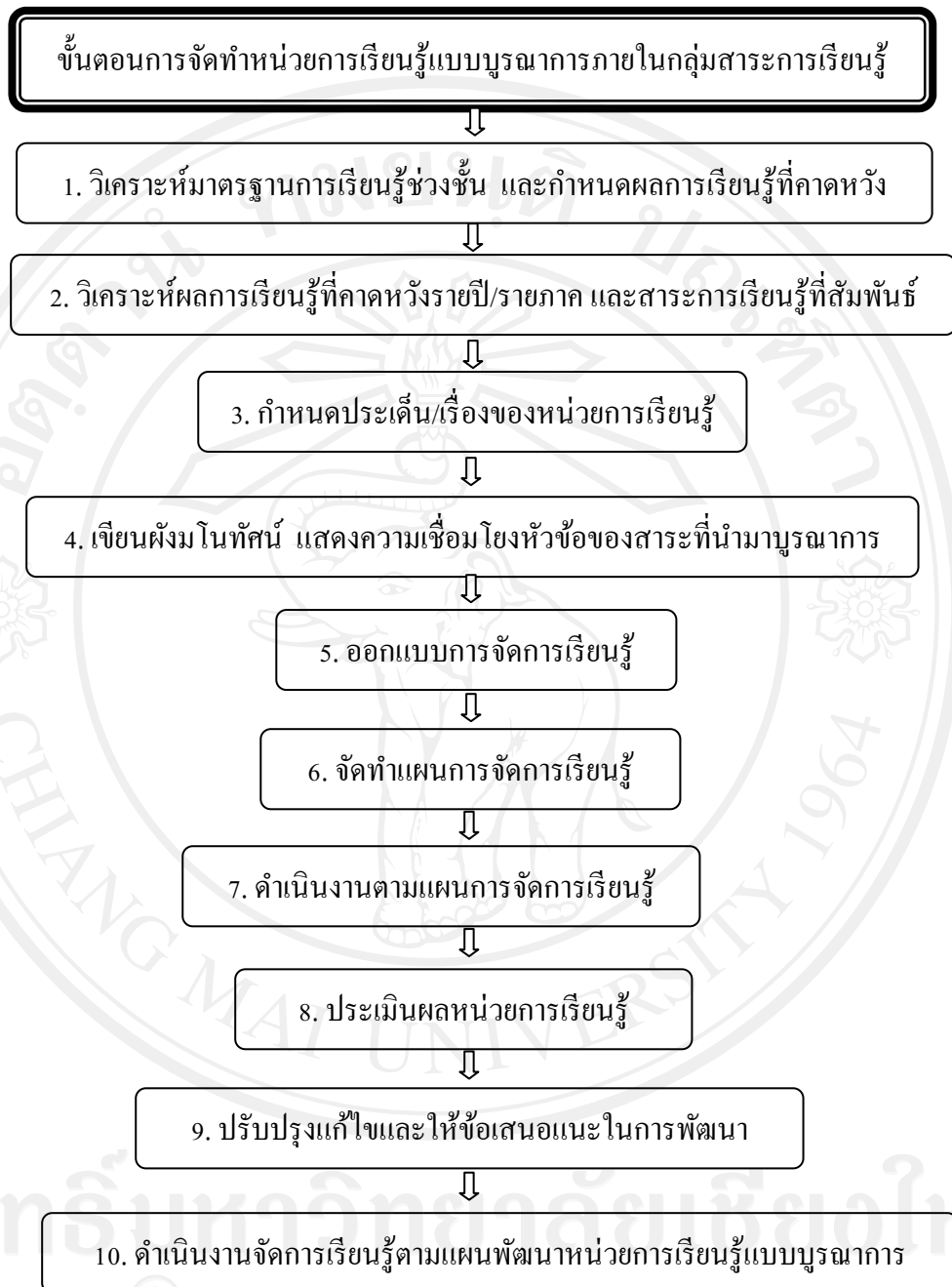
5. ชั้นแสดงความคิดสร้างสรรค์

ผลการเรียนรู้ที่เกิดจากการจัดกิจกรรม จะปรากฏผลให้เห็นชัดเจนเมื่อผู้เรียนสามารถสรุปเป็นชิ้นงาน หรือที่เรียกว่า ร่องรอยการเรียนรู้ การสรุปองค์ความรู้หรือสาระการเรียนรู้ในรูปแบบของร่องรอยการเรียนรู้นั้น ผู้เรียนจะต้องอาศัยประสบการณ์ที่ผ่านมา เรียบเรียงหรือสร้างสรรค์เป็นองค์ความรู้ โดยการบูรณาการความรู้ในวิชาต่างๆหลายวิชาเข้าด้วยกัน เช่น การเรียบเรียงเรื่องราวการกำหนดขั้นตอนของเนื้อหาที่จะนำเสนอ การวางแผนประกอบ ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความซื่อสัตย์ในการนำเสนอชิ้นงาน รูปแบบของร่องรอยการเรียนรู้ ได้แก่ การทำหนังสือภาพ หนังสือเล่มเล็ก สิ่งประดิษฐ์ เป็นต้น ผลงานที่ผ่านการสร้างสรรค์ จะถูกนำมาเผยแพร่ในรูปแบบของการจัดนิทรรศการ เพื่อแสดงความภาคภูมิใจและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

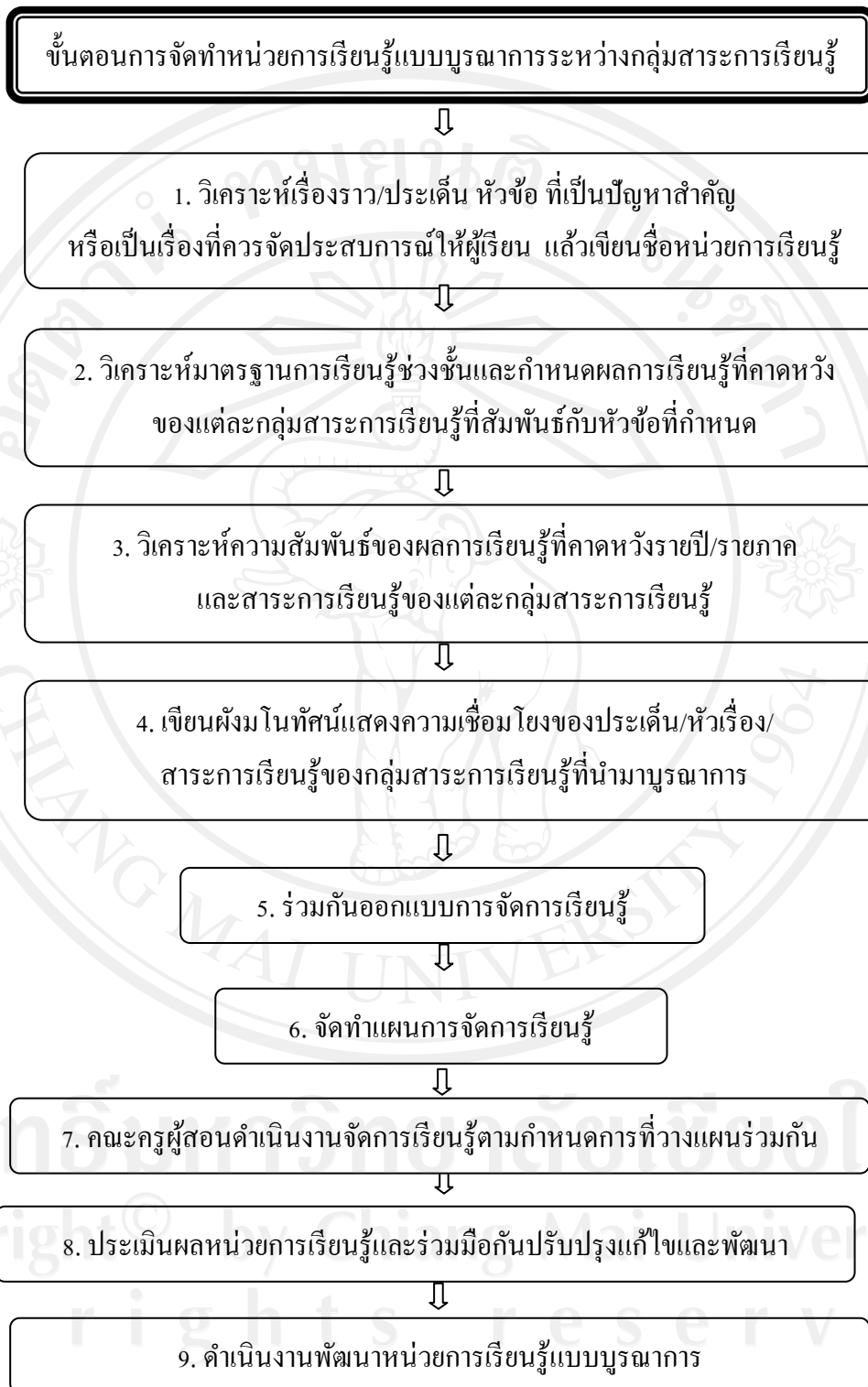
การประเมินตนเองและปรับปรุง การประเมินการเรียนรู้ที่แท้จริงมิใช่ประเมินเมื่อจบบทเรียนหรือจบเรื่องที่เรียน แต่จะต้องมีการประเมินทุกระยะกิจกรรมการเรียนรู้ เพราะจะทำให้ผู้เรียนทราบข้อบกพร่อง และสามารถนำข้อบกพร่องมาปรับปรุงแก้ไข การประเมิน มี 3 ลักษณะ คือ

- 1) การประเมินระหว่างปฏิบัติกิจกรรม (ประเมินกระบวนการทำงาน)
- 2) การประเมินชิ้นงาน
- 3) การประเมินผลการเรียนรู้ (ประเมินความรู้ความเข้าใจของเรื่องที่เรียน)

เช่นเดียวกับ สุคนธ์ สินธพานนท์ (2550, หน้า 39 - 40) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ไว้ ดังแสดงได้ดังนี้

แผนภูมิ 1 แสดงขั้นตอนการจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้

แผนภูมิ 2 แสดงขั้นตอนการจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้

เอกสารที่เกี่ยวข้องคุณลักษณะอันพึงประสงค์ รักความเป็นไทย

ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง ลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน อันเป็นคุณลักษณะที่สังคมต้องการในด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก (กลุ่มส่งเสริมการเรียนการสอนและประเมินผล สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2548: 2)ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ 8 ประการ ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2551, หน้า 53)

ความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ได้กล่าวไว้ในมาตราที่ 23 24 และ 26 เกี่ยวกับการจัดการศึกษาสรุปได้ว่า ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม การจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องบูรณาการความรู้ด้านต่างๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับตนเอง ทักษะทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย ทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข โดยต้องผสมผสานสาระความรู้เหล่านั้นให้ได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา และให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบ ควบคู่ไป ในกระบวนการเรียนการสอน ตามความเหมาะสมในแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา

ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงมีนโยบายปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ มุ่งมั่นขยายโอกาสทางการศึกษา ให้เยาวชนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างกว้างขวางและทั่วถึง โดยคำนึงถึงการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ครอบคลุมทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญานอกเหนือจากการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา นอกจากนี้ยังได้ส่งเสริมและสร้างความตระหนักให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในคุณค่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความสามัคคี สันติวิธี และวิถีประชาธิปไตย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2551, หน้า 53)

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นคุณลักษณะภายในของบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องกับสังคม อารมณ์ ความรู้สึก ที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมตามที่สังคมต้องการ ประกอบด้วยคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ซึ่งเกิดจากการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ

รวมทั้งการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โครงการ/กิจกรรมอื่นๆ ที่สถานศึกษาจัดขึ้น ทั้งนี้การเสริมสร้างคุณลักษณะรักความเป็นไทย มีแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

โคลเบอร์ก (Kohlberg อ้างใน สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา 2550, หน้า 55-58) ได้ยึดถือ ทฤษฎีพัฒนาการทางการรู้การคิด ของเพียเจต์ (Piaget) เป็นหลักในการวัดพัฒนาการทางจริยธรรม และถือว่าพัฒนาการทางจริยธรรมเป็นผลของพัฒนาการทางปัญญา ซึ่งสรุปได้ดังนี้

เด็กวัยแรกเกิด – 3 ขวบ ปัญญาความคิดอยู่ในขั้นต่ำเกิดกว่าที่จะเข้าใจความถูกผิดของการกระทำ เมื่ออย่างเข้าสู่ระยะที่ 2 อายุ 2-7 ปี เริ่มที่จะเข้าใจเกี่ยวกับความถูกผิดของการกระทำ เมื่ออย่างเข้าสู่ระยะที่ 3 อายุ 7-12 ปี เด็กสามารถคิดตามหลักเหตุผลได้ แต่จำกัดอยู่ในขอบเขตของสิ่งที่ป็นรูปธรรม เช่น จัดประเภทให้เป็นระบบได้ และเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะต่างๆ ของสิ่งที่เป็นรูปธรรมได้ เมื่อความคิดของเด็กในระยะที่ 2 และ 3 ยังจำกัดอยู่ในขอบเขตของการนึกคิดเอาเองและการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ป็นรูปธรรม ความคิดเกี่ยวกับความถูก-ผิดจึงจำกัดอยู่ในขอบเขตของสิ่งที่ป็นรูปธรรมเท่านั้น ไม่สามารถเข้าใจกฎเกณฑ์ของสังคมอย่างเป็นระบบ โคลเบอร์กจัดอยู่ในระดับที่ 1 คือ ระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม (Preconventional Level)

ผู้ที่สามารถคิดในเชิงเหตุผลนามธรรมได้ เป็นผู้ที่มียายุประมาณ 12 ปีขึ้นไป สามารถเข้าใจบทบาทของบุคคล และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่างๆ ในสังคมอย่างเป็นระบบ จะตัดสินความถูกผิดของการกระทำของบุคคลต่างๆ ตามกฎเกณฑ์ของสังคมไทย ความเข้าใจเกี่ยวกับความถูกผิดในทำนองนี้จัดอยู่ในระดับที่ 2 คือ ระดับกฎเกณฑ์สังคม (Conventional Morality)

สำหรับผู้ที่สามารถคิดเชิงตรรกได้เป็นอย่างดีคืออาจจะพัฒนาการรับรู้ของตนเองในระดับที่สูงขึ้นไปอีก อยู่ในระดับที่ 3 คือ ระดับสูงกว่ากฎเกณฑ์สังคม (Postconventional Morality) ซึ่งสามารถตัดสินความถูกต้องเหมาะสมตามกฎเกณฑ์ต่างๆ ของสังคม แล้วไตร่ตรองด้วยตนเองว่าถูกต้อง ผู้ที่สามารถตัดสินความถูกต้องของการกระทำในระดับสูงนี้ต้องอาศัยปัญญาความคิดระดับสูง และเป็นผู้ที่ช่างคิดช่างสังเกต ผู้ที่จะวิพากษ์กฎเกณฑ์ต่างๆ ได้ ต้องใช้เวลาอีกหลายปีจากเริ่มวัยรุ่นจนกระทั่งอายุอย่างน้อย 20 ปีจึงจะได้

ตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก แบ่งระดับพัฒนาการออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับที่ 1 ก่อนกฎเกณฑ์สังคม ระดับที่ 2 กฎเกณฑ์สังคม และระดับที่ 3 สูงกว่ากฎเกณฑ์สังคม ในแต่ละระดับ โคลเบอร์กยังแบ่งพัฒนาการออกเป็น 2 ขั้น รวมเป็น 6 ขั้น เรียงตามลำดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 : ก่อนกฎเกณฑ์สังคม (Preconventional Level)

ขั้นที่ 1 การลงโทษและการเชื่อฟัง (Punishment – Obedience Orientation)

ก. สิ่งที่ถูก

- ต้องเชื่อฟัง ไม่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ที่มีการลงโทษ
- ไม่ทำความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สิน

ข. เหตุผล

- เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ

ขั้นที่ 2 เอกบุคลลนิยม การตอบสนองความต้องการ และการชำระแลกเปลี่ยน

(Instrumental Relativist Orientation)

ก. สิ่งที่ถูก

- ทำตามกฎเกณฑ์เพื่อเกิดประโยชน์แก่ตนเองในปัจจุบัน
- ทุกคนทำในสิ่งที่ตอบสนองความต้องการของตน
- ความยุติธรรมในการชำระแลกเปลี่ยน

ข. เหตุผล

- การตอบสนองความต้องการของตนจำเป็นต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้อื่น

ระดับที่ 2 กฎเกณฑ์สังคม (Conventional Morality)

ขั้นที่ 3 ความคาดหวังทางสังคม ความสัมพันธ์และการคล้อยตาม

(Good Boy – Nice Girl Orientation)

ก. สิ่งที่ถูก

- กระทำในสิ่งที่สังคมคาดหวัง
- มีความปรารถนาดีและอาทรต่อผู้อื่น
- ความไว้วางใจ ความรักดี ความเคารพ และความกตัญญู

ข. เหตุผล

- ต้องการเป็นคนดีในทรณะของตนและของบุคคลต่างๆในสังคม
- ต้องการรักษากฎเกณฑ์ต่างๆ ทางสังคมเพื่อรักษาพฤติกรรมดีงามต่างๆให้

คงอยู่

ขั้นที่ 4 ระบบสังคมและมโนธรรม (Law and Order Orientation)

ก. สิ่งที่ถูก

- การปฏิบัติตามหน้าที่ของตน
- กฎหมายต้องเป็นกฎหมาย ยกเว้นในกรณีที่ขัดกับหน้าที่ทางสังคมอื่นๆ

- การบำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม กลุ่ม หรือสถาบัน

ข. เหตุผล

- เพื่อให้สถาบันต่างๆ ของสังคมดำรงอยู่ต่อไป
- รักษาระบบสังคมให้คงอยู่ ไม่พังทลาย

ระดับที่ 3 สูงกว่ากฎเกณฑ์สังคม หรือตามหลักการ

(Postconventional Morality or Principled Level)

ขั้นที่ 5 สัญญาสังคมหรืออรรถประโยชน์และสิทธิส่วนบุคคล

(Social Contract Orientation)

ก. สิ่งที่ถูก

- การเข้าใจว่าบุคคลในสังคมต่างมีค่านิยมและความเห็นต่างกัน
- การเข้าใจกฎเกณฑ์ต่างๆ ในสังคมว่าเกิดจากการตกลงกันของบุคคลในสังคม
- การปฏิบัติตามสัญญาสังคม

ข. เหตุผล

- เพื่อประโยชน์และเพื่อพิทักษ์สิทธิของทุกคนในสังคม
- ความรู้สึกผูกพันต่อสัญญาสังคมกับบุคคลต่างๆ

ขั้นที่ 6 หลักการจริยธรรมสากล (Universal Ethical Principle Orientation)

ก. สิ่งที่ถูก

- ทำตามหลักการทางจริยธรรมที่ตนเองเลือกเอง
- กฎหมายและสัญญาสังคมที่ถูกต้องควรเป็นไปตามหลักการเหล่านี้
- เมื่อกฎหมายขัดกับหลักการเหล่านี้ จะต้องทำตามหลักการ
- หลักการที่ถูกต้องคือ หลักการสากลเกี่ยวกับความยุติธรรม ซึ่งได้แก่ ความ

เสมอภาคในสิทธิของมนุษย์ และการเคารพในศักดิ์ศรีของมนุษย์

ข. เหตุผล

- หลักการจริยธรรมสากลเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามหลักเหตุผล

การเกิดจริยธรรมตามทรรศนะของโคลเบอร์กนั้น จริยธรรมหรือความเข้าใจเกี่ยวกับความถูกต้อง มิได้เกิดจากการเรียนรู้ มิได้เกิดจากสังคมแวดล้อม แต่เกิดจากการคิดไตร่ตรองตามเหตุผลของแต่ละบุคคล พัฒนาการของจริยธรรมเป็นผลของการสังเกต และการคิดไตร่ตรองของบุคคล ผู้ที่ไม่ชอบสังเกตหรือไม่ชอบที่จะคิดไตร่ตรอง พัฒนาการทางจริยธรรมก็ไม่เกิด แม้ว่าพัฒนาการทางปัญญาได้เข้าสู่ขั้นสูงแล้วก็ตาม ซึ่งโคลเบอร์กเชื่อว่า พัฒนาการเกิดเป็นขั้นๆ จากขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่งตามลำดับอย่างแน่นอนตายตัว (Invariant) ดังนั้นจริยธรรมจึงพัฒนาเป็นขั้นๆ

จากขั้นต่ำลงไปสู่ขั้นสูงกว่าทีละขั้น ไม่มีการข้ามขั้น ไม่มีการสลับขั้น และไม่ว่าบุคคลจะเติบโตในสังคมใดหรือนับถือศาสนาใด ย่อมมีลำดับขั้นการพัฒนาของจริยธรรมที่เหมือนกัน เรียกชื่อว่า ทฤษฎีพัฒนาการเชิงโครงสร้าง (Structural Development Theory) และทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญา (Cognitive Development Theory)

ทฤษฎีทางจิตพิสัยของแครธวอลและคณะ

แครธวอลและคณะ (Kratwohl, Bloom and Masia อ้างใน สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา 2550, หน้า 58-60) ได้ลำดับการเกิดลักษณะนิสัยของบุคคล เป็น 5 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นรับรู้ (Receiving) เป็นการพัฒนาขั้นแรกสุด ขั้นนี้บุคคลจะมีความรู้สึกรับรู้ต่อสิ่งเร้าที่มากกระทบต่อประสาทสัมผัสของเขา ซึ่งแบ่งเป็น 3 ขั้นย่อย คือ

1.1 ขั้นรู้ตัว ได้แก่ การสังเกต รับรู้ความแตกต่างของสิ่งเร้า

1.2 ขั้นตั้งใจรับ ได้แก่ การมีความตั้งใจส่กใส่ต่อสิ่งเร้าเฉพาะอย่างเริ่มสะสมความรู้หรือประสบการณ์ในสิ่งเร้าเฉพาะอย่างนั้นแล้วจึงยอมรับ

1.3 ขั้นการเลือกสรรสิ่งที่รับรู้ ได้แก่ การเลือกรับเฉพาะอย่าง เช่น สนใจอ่านเฉพาะบางเรื่อง สนใจตอบคำถามเฉพาะบางคำถาม

2. ขั้นตอบสนอง (Responding) เป็นการพัฒนาการที่สูงขึ้นมามากขึ้นหนึ่ง ในขั้นนี้บุคคลไม่เพียงรับรู้สิ่งเร้าเท่านั้น แต่จะเริ่มมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้า 3 ลักษณะ คือ

2.1 ขั้นเต็มใจตอบสนองเป็นการยินยอมปฏิบัติตามหลักการหรือกฎเกณฑ์และยอมรับในสิ่งที่รับรู้

2.2 ขั้นตั้งใจตอบสนอง เป็นขั้นที่บุคคลเริ่มอาสาที่จะเข้าร่วมปฏิบัติการกับผู้อื่น และอาจมีการพยายามหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติในสิ่งที่ขัดกับสิ่งที่ตนรับรู้มา

2.3 ขั้นพอใจตอบสนอง เป็นขั้นที่บุคคลจะเกิดความพึงพอใจ หรือไม่พอใจต่อพฤติกรรม หรือการแสดงออกของผู้อื่นที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับสิ่งที่รับรู้มา เป็นการเลือกตอบสนองต่อสิ่งเร้า

3. ขั้นเห็นคุณค่า (Valuing) เป็นขั้นที่บุคคลเริ่มเห็นคุณค่าประโยชน์ของสิ่งที่รับรู้ และสิ่งที่ตอบสนองแล้ว เขาเริ่มยอมรับสิ่งที่ได้รับรู้มาว่า สิ่งใดมีความหมายต่อเขาและสิ่งใดไม่มีค่า ไม่มี ความหมายต่อเขา เขาจะแสดงออกด้วยพฤติกรรมต่างๆ ตามขั้นตอนการพัฒนาย่อย คือ

3.1 การยอมรับค่านิยม ได้แก่ พยายามเพิ่มพูนประสบการณ์ในสิ่งเร้านั้นๆ พยายามปฏิบัติตามบ่อยครั้งเข้า

3.2 การแสดงความนิยมในค่านิยม ได้แก่ การเข้าช่วยเหลือสนับสนุนร่วมมือในกิจกรรมที่ส่งเสริมสิ่งที่เห็นด้วย

3.3 การเข้าร่วมงาน ได้แก่ การเข้าไปร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มที่เขาเห็นคุณค่า และปฏิเสธ คัดค้าน โต้แย้ง หรือขัดขวางการปฏิบัติหรือพฤติกรรมที่เขาไม่เห็นคุณค่า

4. **ขั้นจัดระบบ (Organization)** เมื่อบุคคลพัฒนาคุณลักษณะมาถึงขั้นนี้ เขาจะพยายามปรับตัวเองให้เข้ากับคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่เขายอมรับ และจะพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยม (Value) ที่เขาเห็นคุณค่าหลายอย่างพร้อมๆกัน พยายามจัดลำดับค่านิยมเหล่านั้น และปรับตัวให้เข้ากับสิ่งต่างๆที่เขายอมรับนั้น ขั้นนี้ประกอบด้วยขั้นย่อย 2 ขั้น คือ

4.1 **ขั้นสร้างความเข้าใจในค่านิยม** เขาจะแสดงออกโดยการเข้าร่วมกลุ่มอภิปรายร่วมสร้างแนวคิด เปรียบเทียบพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนั้นๆ

4.2 **ขั้นสร้างระบบค่านิยม** เขาจะพยายามขังน้ำหนัkc่านิยมต่างๆ เขายอมรับ จัดลำดับค่านิยมเหล่านั้น สร้างแผน สร้างกฎเกณฑ์ ให้สอดคล้องกับสิ่งที่เขายอมรับ และระบบที่เขาสร้างขึ้น แล้วนำไปใช้กับตัวเอง หรือพยายามชักชวนให้ผู้อื่นยอมรับกับระบบนั้น

5. **ขั้นเกิดกิจนิสัย (Characterization)** เป็นพัฒนาการที่ต่อจากขั้นจัดระบบ ซึ่งเป็นการเริ่มต้นของการวางตัว หรือการยอมรับสิ่งที่บุคคลเห็นคุณค่ามาเป็นลักษณะเฉพาะตัว กล่าวคือ เมื่อการจัดระบบสำหรับตัวเองเข้ารูปเข้ารอยแล้ว บุคคลก็จะยึดถือระบบที่จัดนั้นเป็นของตนเอง แล้วปฏิบัติหรือยึดถือต่อไปจนเกิดเป็นการแสดงออกโดยอัตโนมัติ หมายความว่าเมื่อใดก็ตามที่เขาอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องตอบสนองต่อสิ่งเร้า เขาก็จะตอบสนองในรูปแบบที่คงเส้นคงวา จนจัดได้ว่าเป็นลักษณะประจำตัวของเขาในที่สุด ขั้นเกิดกิจนิสัยสามารถแบ่งเป็นขั้นย่อย 2 ขั้น คือ

5.1 **ขั้นสร้างข้อสรุป** ได้แก่ การพยายามปรับปรุงระบบจนอยู่ในขั้นสมบูรณ์ในตัวตามแนวหรือระบบที่ตนเองต้องการ

5.2 **ขั้นกิจนิสัย** ได้แก่ การแสดงออกอย่างสม่ำเสมอจนได้รับการยอมรับจากวงการ หรือหมู่คณะว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของเขา ซึ่งเป็นเครื่องแสดงถึงการเกิดคุณลักษณะเฉพาะนั้นๆของบุคคลแล้ว (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2551, หน้า 54-60)

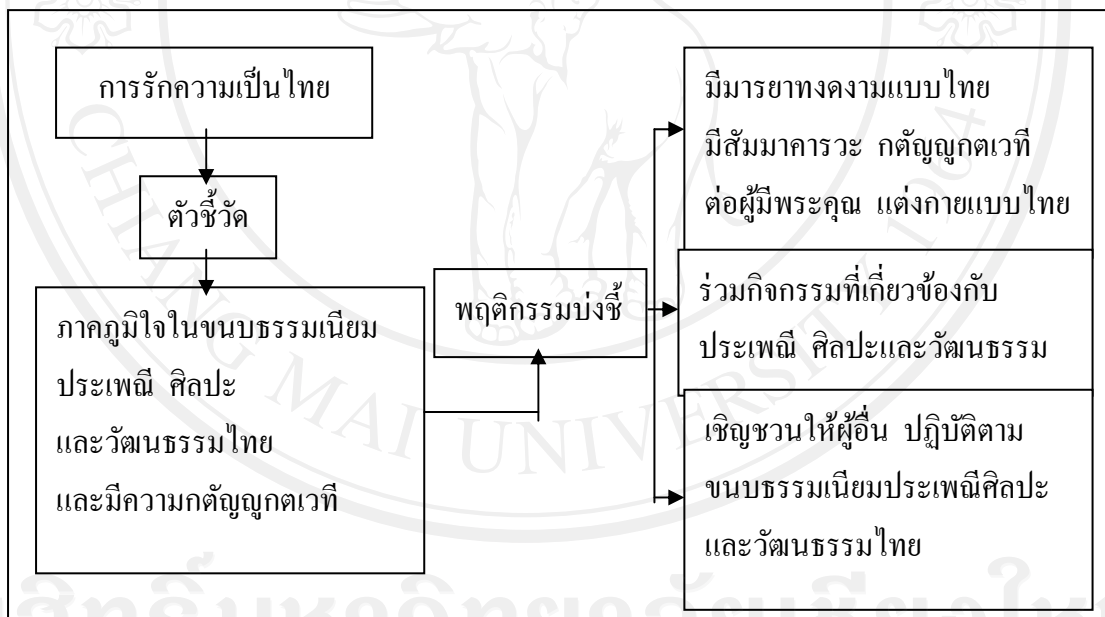
แนวปฏิบัติในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้ง 8 ประการ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ในการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ จำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูผู้สอน คุรุประจำชั้น ผู้ปกครอง และชุมชนต้องร่วมมือกันปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง จึงต้องพิจารณาถึงกิจกรรมต่าง ๆ

ที่สถานศึกษากำหนดให้จัดขึ้น แล้วส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งอาจดำเนินการพัฒนาด้วยวิธีต่างๆดังต่อไปนี้ เช่น

1. บูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ
2. จัดในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
3. จัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์
4. ปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยสอดแทรกในกิจวัตรประจำวัน

แนวปฏิบัติในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น สามารถพัฒนาได้ โดยการนำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตัวชี้วัด และพฤติกรรมบ่งชี้ที่วิเคราะห์ไว้ไปบูรณาการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โครงการต่างๆ และกิจวัตรประจำวันของผู้เรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2551, หน้า 69) ได้เสนอแนวปฏิบัติในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิ 3 แนวปฏิบัติในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2553, หน้า 80) ได้กล่าวถึงแนวปฏิบัติในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ไว้ว่าในการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลจะต้องมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะสำเร็จได้บรรยากาศในชั้นเรียนจะต้องเปลี่ยนแปลงจากห้องเรียนที่ยึดการเปรียบเทียบผลการเรียนเป็นหลัก โดยเป้าหมายของการวัดและประเมินผล คือ การสอบให้คะแนน ไปสู่ห้องเรียนที่มีการเรียนรู้เป็นหัวใจโดยเป้าหมายหลักของการวัดและประเมินผล คือ การปรับปรุงคุณภาพการสอนและการเรียนรู้ การสร้างบรรยากาศห้องเรียนที่มีการ

เรียนรู้เป็นหัวใจ และมีการวัดและประเมินผลเพื่อการปรับปรุงคุณภาพการสอนและการเรียนรู้เป็นเป้าหมายหลัก ต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดสำคัญ ดังนี้

1. มีความเชื่อมั่นว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่หลักสูตรกำหนดได้ ผู้เรียนทั้งที่มีผลการเรียนดีและผลการเรียนอ่อนได้รับผลความเอาใจใส่เท่าเทียมกัน
2. ยึดหลักการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนเป็นผู้ขับเคลื่อนการเรียนรู้และได้แสดงออกถึงความสามารถรับผิดชอบต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ของตนเองและเพื่อนร่วมห้อง มิใช่ผู้สอนเป็นผู้ขับเคลื่อนการสอนโดยไม่แน่ใจว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หรือไม่
3. การสอบและการให้คะแนนเป็นเพียงแนวปฏิบัติหนึ่งของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในชั้นเรียน ผู้สอนและผู้เรียนต้องมีแนวคิดร่วมกันว่า การวัดและประเมินผลเป็นเครื่องมือในการค้นหาหลักฐานร่องรอยของการเรียนรู้ โดยมีเป้าหมายเพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนรู้ มากกว่าการเป็นเครื่องมือเพื่อจัดลำดับและเปรียบเทียบผู้เรียน

การดำเนินการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (หน้า 109-111) ได้กล่าวถึงแนวทางการดำเนินการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา ไว้ในหลายรูปแบบ ซึ่งสถานศึกษาสามารถเลือกนำไปใช้ได้ตามความเหมาะสม ดังต่อไปนี้

รูปแบบที่ 1 เป็นรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับสถานศึกษาที่มีความพร้อมในด้านทรัพยากรต่างๆ ค่อนข้างสูงถึงสูงมาก และเหมาะสำหรับสถานศึกษาที่ต้องการเน้นด้านการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์สู่ความเป็นเลิศ โดยมีนโยบายที่จะให้บุคลากรและครูทุกคนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์สู่ความเป็นเลิศ โดยมีนโยบายที่จะให้บุคลากรและครูทุกคนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทุกข้อตามที่สถานศึกษากำหนด โดยจะมีคณะกรรมการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา เป็นองค์คณะบุคคลในสถานศึกษาที่คอยช่วยเหลือคณะครู ในกรณีที่พบว่านักเรียนบางคนมีปัญหาที่ซับซ้อนและไม่สามารถจะพัฒนาด้วยกระบวนการธรรมดาได้ มีความจำเป็นต้องทำกรณีศึกษา คณะกรรมการชุดนี้จะทำงานร่วมกับครูประจำชั้น หรือครูที่ปรึกษา หรือครูคนอื่นที่สนใจจะทำกรณีศึกษาร่วมกันนอกจากนี้อาจนำสถานักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทุกประการตลอดเวลา ทั้งนี้สถานศึกษาอาจมีเป้าหมายว่านักเรียนร้อยละ 90 ขึ้นไปจะต้องมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับ “ดี” เป็นอย่างน้อย การประเมินรูปแบบนี้ดำเนินการดังนี้

1. คณะกรรมการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาทำความเข้าใจกับคณะครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้/รายวิชา ครูที่ปรึกษา ครูผู้ดูแลกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ร่วมกันพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนทุกคุณลักษณะ และร่วมกำหนดตัวชี้วัดหรือพฤติกรรมบ่งชี้ หรือพฤติกรรมที่แสดงออกของแต่ละคุณลักษณะตามที่คณะกรรมการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาเพิ่มเติม ให้เหมาะสมกับธรรมชาติของวัยและวุฒิภาวะของนักเรียน

2. กำหนดวิธีการประเมิน เกณฑ์และเครื่องมือ คำอธิบายคุณลักษณะที่สถานศึกษาเพิ่มเติม ให้สอดคล้องกับเกณฑ์การประเมินที่หลักสูตรแกนกลางกำหนด

3. กำหนดระดับของพฤติกรรมที่บ่งชี้ว่า พฤติกรรมนักเรียนอยู่ในระดับ “เสี่ยง” กล่าวคือ การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยวิธีปกติอาจจะไม่สามารถทำให้ผู้เรียนบรรลุตามเกณฑ์ได้ มีความจำเป็นที่ครูที่ปรึกษา หรือครูผู้สอนร่วมกับคณะกรรมการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาต้องใช้กระบวนการอื่นเข้ามาช่วยในการแก้ปัญหาโดยทำกรณีศึกษา

4. เมื่อสิ้นภาคเรียน/สิ้นปี ครูผู้สอนส่งผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนทุกคนที่รับผิดชอบให้คณะกรรมการของสถานศึกษา ซึ่งมีครูวัดผลเป็นเลขานุการ

5. ครูวัดผลดำเนินการประมวลผลตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

6. นำเสนอผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อพิจารณาอนุมัติ

รูปแบบที่ 2 เป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับโรงเรียนที่มีความพร้อมปานกลาง กล่าวคือมีจำนวนบุคลากรครูที่ครบชั้นเรียน มีครูพิเศษบ้างแต่ไม่มากนัก ครูคนหนึ่งอาจต้องเป็นทั้งผู้สอนและทำงานส่งเสริม รวมทั้งรับผิดชอบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอื่นๆ ด้วย สถานศึกษาประเภทดังกล่าวสามารถเลือกใช้รูปแบบการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์รูปแบบนี้ โดยการเลือกคุณลักษณะอันพึงประสงค์เฉพาะข้อที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกับมาตรฐานหรือตัวชี้วัดในกลุ่มสาระนั้นๆ ที่ครูแต่ละคนรับผิดชอบ เพื่อบูรณาการจัดทำแผนการเรียนรู้ และแผนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในข้อนั้นๆด้วยในคราวเดียวกัน การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ก็ดำเนินการในภาพรวมแล้ว การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์จะครบทุกข้อตามที่สถานศึกษากำหนด โดยดำเนินการดังนี้

1. คณะกรรมการการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา ร่วมกับครูผู้สอน ร่วมกันวิเคราะห์มาตรฐาน/ตัวชี้วัดเนื้อหาในกลุ่มสาระวิชา และพิจารณาเลือกคุณลักษณะอันพึงประสงค์ว่า มีข้อใดบ้างที่สอดคล้องกับธรรมชาติวิชาที่ครูแต่ละคนรับผิดชอบ รวมทั้งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วย

2. ครูผู้สอนนำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่คัดเลือกไว้ไปบูรณาการกับตัวชี้วัดของกลุ่มสาระการเรียนรู้ ดำเนินการพัฒนาและประเมินร่วมกัน

3. ครูผู้สอนส่งผลการประเมินให้ครูวัดผลเพื่อสรุปผลการประเมิน และนำเสนอผู้บริหารเพื่อพิจารณาอนุมัติต่อไป

รูปแบบที่ 3 เป็นรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูไม่ครบชั้น หรือครบชั้นพอดี แต่ครูคนหนึ่งต้องทำหลายหน้าที่ อีกทั้งความพร้อมของทรัพยากรด้านอื่นๆมีน้อย ดังนั้นการดำเนินการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนควรเปิดโอกาสให้ชุมชนอันได้แก่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินด้วย ซึ่งจะช่วยให้ผลการประเมินมีความเที่ยงตรงมากขึ้น การพัฒนาและการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามรูปแบบนี้ ครูประจำชั้นและหรือครูประจำวิชาร่วมกันพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนทุกคน ทุกประการ โดยดำเนินการดังนี้

1. ครูประจำชั้นและหรือครูประจำวิชาซึ่งรับผิดชอบการสอนมากกว่าหนึ่งชั้นหรือหนึ่งกลุ่มสาระ ใช้การบูรณาการทุกกลุ่มสาระและคุณลักษณะอันพึงประสงค์เข้าด้วยกันร่วมกันพัฒนาและประเมิน โดยอาจใช้การสังเกตพฤติกรรมตามสภาพจริง เปิดโอกาสให้ชุมชน ได้แก่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้านร่วมประเมินด้วย ทั้งนี้ กรณีที่มีนักเรียนบางคนไม่ผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อใด ครูร่วมกับชุมชนดำเนินการพัฒนาจนกระทั่งทั้งสองฝ่ายมีความเห็นตรงกันว่านักเรียนมีคุณสมบัติตามเกณฑ์แล้วจึงให้ผ่านการประเมิน

2. ครูประจำชั้นและหรือครูประจำวิชา ร่วมกันสรุปผลการประเมิน และนำเสนอผู้บริหารสถานศึกษาเพื่ออนุมัติต่อไป

แนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (หน้า 111-140) ได้กล่าวถึงการดำเนินการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในชั้นเรียนได้ ดังนี้

1. ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ นำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนด ทั้ง 8 ประการ มาศึกษานิยาม/ตัวชี้วัด/พฤติกรรมบ่งชี้ เพื่อพิจารณาว่าพฤติกรรมบ่งชี้ที่กำหนดครอบคลุมตัวชี้วัดและนิยามของคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนหรือไม่ ซึ่งผู้สอนอาจเพิ่มเติม หรือปรับได้ตามความเหมาะสม

2. วิเคราะห์พฤติกรรมสำคัญจากพฤติกรรมบ่งชี้ เมื่อทำความเข้าใจกับนิยาม ตัวชี้วัด และพฤติกรรมบ่งชี้แล้ว ครูผู้สอนควรวิเคราะห์พฤติกรรมสำคัญจากพฤติกรรมบ่งชี้ เพื่อให้เห็นพฤติกรรมที่จะสามารถวัดและประเมินได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

3. เลือกรูปแบบของเครื่องมือวัด เครื่องมือวัดและประเมินที่นิยมใช้ในสถานศึกษา เนื่องจากใช้ได้ง่ายและสะดวก ได้แก่ แบบสังเกต (Observation) แบบสัมภาษณ์ (Interview) แบบตรวจสอบรายการ (Check List) แบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) แบบวัดสถานการณ์ (Situation) แบบบันทึกพฤติกรรม (Anecdotal Records) แบบรายงานพฤติกรรมตนเอง (Self Report) ในการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น ควรใช้เครื่องมือและวิธีการวัดที่หลากหลาย ข้อมูลจึงจะน่าเชื่อถือ ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรเลือกเครื่องมือวัดและประเมินให้เหมาะสมกับพฤติกรรมบ่งชี้/พฤติกรรมสำคัญว่าควรจะใช้เครื่องมือชนิดใด

4. การสร้างและพัฒนาเครื่องมือประเมิน ถ้าต้องการสร้างเครื่องมือที่มีคุณภาพ น่าเชื่อถือ ครูผู้สอนอาจนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องของพฤติกรรมที่จะประเมินกับตัวชี้วัด และความถูกต้องในการใช้ภาษา แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง I.O.C (Index Objective Concurrent)

ในการตรวจสอบเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวนผู้เชี่ยวชาญต้องไม่น้อยกว่า 3 คนขึ้นไป เมื่อให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินแล้วนำคะแนนของผู้เชี่ยวชาญมารวมกันแล้วหาค่าเฉลี่ย ถ้าคะแนนเฉลี่ย 0.6 ขึ้นไปถือว่าใช้ได้ เมื่อตรวจทานแก้ไขการพิมพ์ การใช้ภาษา และข้อความให้ถูกต้องแล้ว จึงนำไปทดลองใช้กับนักเรียน เพื่อจะดูว่าภาษาที่ใช้เหมาะสมกับระดับอายุของนักเรียนหรือไม่ มีความเชื่อถือได้หรือไม่ แล้ววิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือวัดเป็นรายข้อ/ทั้งฉบับ เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดทั้งฉบับ หลังจากนั้นจึงจัดทำต้นฉบับเพื่อนำไปใช้

5. การออกแบบการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เมื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เครื่องมือที่จะใช้ในการวัดและประเมิน และวิธีการหาคุณภาพของเครื่องมือแล้ว ครูผู้สอนสามารถออกแบบการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในชั้นเรียนได้ดังนี้

5.1 กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์/ตัวชี้วัด/พฤติกรรมบ่งชี้ที่จะประเมิน

5.2 วิเคราะห์พฤติกรรมสำคัญจากพฤติกรรมบ่งชี้ที่จะประเมิน

5.3 เลือกใช้วิธีการ เครื่องมือให้เหมาะสมกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่จะประเมิน

5.4 กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน (Scoring Rubrics)

ตาราง 1 ตัวอย่างกรอบการออกแบบการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ข้อ 7 รักความเป็นไทย

ระดับมัธยมศึกษา (ม.1-ม.3)

ตัวชี้วัด	พฤติกรรมบ่งชี้	พฤติกรรมสำคัญ	วิธีการ/ เครื่องมือ ประเมิน	เกณฑ์การให้ระดับคะแนน		
				ผ่าน (1)	ดี (2)	ดีเยี่ยม (3)
7.1 ภาควิชาใน ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรมไทย และมีความ กตัญญูต่อชาติ	7.1.1 มีมารยาทงดงาม แบบไทย มีสัมมาคารวะ กตัญญูต่อผู้ มีพระคุณ แต่งกายแบบ ไทย 7.1.2 ร่วมกิจกรรมที่ เกี่ยวข้องกับประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรม ไทย	- มารยาทในการแสดง ความเคารพ การเดิน การ พูด - แต่งกายเหมาะสมกับ กาลเทศะ - ช่วยเหลืองานพ่อแม่/ ผู้ปกครอง/ครู - เข้าร่วม/มีส่วนร่วม กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ ประเพณี ศิลปะและ วัฒนธรรมไทย	- แบบสังเกต -แบบสัมภาษณ์/ สอบถาม เพื่อน/พ่อแม่/ ผู้ปกครอง/ครู - แบบสังเกต	ปฏิบัติตนเป็นผู้มี มารยาทแบบไทย มีสัมมาคารวะ กตัญญูต่อผู้ มีพระคุณและแต่ง กายแบบไทยเข้า ร่วมหรือมีส่วน ร่วมในกิจกรรมที่ เกี่ยวข้องกับ ประเพณีศิลปะ	ปฏิบัติตนเป็นผู้มี มารยาทแบบไทย มีสัมมาคารวะ กตัญญูต่อผู้ มีพระคุณและแต่ง กายแบบไทยด้วย ความภาคภูมิใจ เข้า ร่วมหรือมีส่วน ร่วมในกิจกรรมที่ เกี่ยวข้องกับ	ปฏิบัติตนเป็นผู้มี มารยาทแบบไทย มีสัมมาคารวะ กตัญญูต่อผู้ มีพระคุณ แต่งกาย แบบไทยด้วย ความภาคภูมิใจ เข้าร่วมหรือมีส่วน ร่วมในการจัด กิจกรรมที่

ตัวชี้วัด	พฤติกรรมบ่งชี้	พฤติกรรมสำคัญ	วิธีการ/ เครื่องมือ	เกณฑ์การให้ระดับคะแนน
-----------	----------------	---------------	------------------------	-----------------------

				ผ่าน (1)	ดี (2)	ดีเยี่ยม (3)
	7.1.3 เป็นผู้นำในการให้ ผู้อื่นปฏิบัติตาม ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรม ไทย	- เข้าร่วม/มีส่วนร่วม กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ ประเพณี ศิลปะและ วัฒนธรรมไทย อย่าง สม่ำเสมอ	- แบบสังเกต - แบบสอบถาม เพื่อน/พ่อแม่/ ผู้ปกครอง/ครู	และวัฒนธรรม ไทย	ประเพณีศิลปะและ วัฒนธรรมไทย	เกี่ยวข้องกับ ประเพณีศิลปะและ วัฒนธรรมไทยเป็น แบบอย่างที่ดีใน การปฏิบัติตาม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรม ไทย

ตาราง 1 (ต่อ)

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (หน้า 121)

6. การสร้างเครื่องมือประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การสร้างเครื่องมือประเมินคุณลักษณะควรคำนึงถึงการเขียนข้อความหรือรายการที่จะวัดว่ามีความชัดเจน และเป็นพฤติกรรม/รายการที่ครอบคลุมตัวชี้วัด โดยให้พิจารณาพฤติกรรมบ่งชี้ที่กำหนดไว้แล้วในคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ถ้าเป็นข้อความที่แสดงพฤติกรรมสำคัญและยังไม่สามารถประเมินได้ ครูผู้สอนต้องวิเคราะห์เป็นพฤติกรรมสำคัญย่อยๆ เช่น คุณลักษณะการมีวินัย พฤติกรรมบ่งชี้มี 2 ข้อ คือ

7. การสร้างเกณฑ์การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จะต้องกำหนดเกณฑ์การประเมินให้ชัดเจนเหมาะสม เพราะเกณฑ์การประเมินเป็นแนวทางในการให้คะแนนที่ประกอบด้วยเกณฑ์ด้านต่างๆ เพื่อใช้ประเมินค่าผลการประพจน์ ปฏิบัติของผู้เรียน เกณฑ์เหล่านี้ คือสิ่งสำคัญที่ผู้เรียนควรประพจน์จนกลายเป็นลักษณะนิสัยได้ เกณฑ์การประเมินมี 2 ลักษณะ คือ

7.1 เกณฑ์การประเมินแบบภาพรวม (Holistic Rubrics) คือแนวทางในการให้คะแนนโดยพิจารณาจากภาพรวมการปฏิบัติ โดยจะมีคำอธิบายลักษณะของการปฏิบัติในแต่ละระดับได้อย่างชัดเจน

7.2 เกณฑ์การประเมินแบบแยกประเด็น (Analytic Rubrics) คือแนวทางในการให้คะแนน โดยพิจารณาแต่ละส่วนของการปฏิบัติ ซึ่งแต่ละส่วนจะต้องกำหนดคำอธิบายลักษณะของการปฏิบัติในส่วนนั้นๆ ให้อย่างชัดเจน

8. การสรุปผลการประเมิน การวัดและประเมินผลด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้นมีความละเอียดอ่อนเพราะเป็นเรื่องของการพัฒนาคุณลักษณะที่ต้องการปลูกฝังให้เกิดในตัวผู้เรียน การวัดและประเมินผลจึงต้องคำนึงถึงผลที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนเมื่อได้รับการพัฒนาเป็นระยะ หรือเมื่อสิ้นปีการศึกษา ดังนั้นเพื่อให้มีแนวทางการสรุปผลการประเมินที่ชัดเจน เป็นธรรมสำหรับผู้เรียน จึงขอเสนอแนวทางการกำหนดเกณฑ์พิจารณาสรุปผลการประเมินในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

8.1 เกณฑ์พิจารณาสรุปผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 7 รักความเป็นไทย
ตัวชี้วัด

1. ภาควิชาในขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรมไทยและมีความกตัญญู
กตเวที
2. เห็นคุณค่าและใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม
3. อนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาไทย

ตาราง 2 เกณฑ์พิจารณาสรุปผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ระดับ	เกณฑ์การพิจารณา
ดีเยี่ยม (3)	1. ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยม จำนวน 2-3 ตัวชี้วัด และไม่มีตัวชี้วัดใดได้ผลการประเมินต่ำกว่าระดับดี
ดี (2)	1. ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยม จำนวน 1 ตัวชี้วัด และระดับดี จำนวน 2 ตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินระดับดีทุกตัวชี้วัด หรือ 3. ได้ผลการประเมินตั้งแต่ระดับดีขึ้นไป จำนวน 2 ตัวชี้วัด และระดับผ่านจำนวน 1 ตัวชี้วัด
ผ่าน (1)	1. ได้ผลการประเมินระดับผ่านทุกตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินตั้งแต่ระดับดีขึ้นไป จำนวน 1 ตัวชี้วัด และระดับผ่านจำนวน 2 ตัวชี้วัด
ไม่ผ่าน (0)	ได้ผลการประเมินระดับไม่ผ่านตั้งแต่ 1 ตัวชี้วัดขึ้นไป

เอกสารเกี่ยวกับการประเมินแผนการเรียนรู้

ความสำคัญของการพัฒนาและปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2544, หน้า 36-40) ได้กล่าวถึงเทคนิคและวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ ไว้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการวัดและการประเมินผล เป็นความสัมพันธ์กันในลักษณะของการประเมิน คุณลักษณะใดหรือเรื่องใด ต้องเกิดจากการวัดหลายๆด้าน ให้ครบตามคุณลักษณะหรือพฤติกรรม ที่ต้องการประเมินแล้วนำผลของการวัดมาวิเคราะห์เพื่อลงสรุปการประเมินในประเด็นตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ การวัดและการประเมินผลในระดับชั้นเรียนเป็นกระบวนการในการพัฒนาผู้เรียนยึดตามปรัชญาของการวัดผลการศึกษาที่ว่า การสอบวัดเพื่อค้นและพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ ดังนั้น การวัดและการประเมินผลเป็นกิจกรรมที่ควบคู่กับกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดของการ ประเมินการปฏิบัติ (Performance Assessment) และการประเมินสภาพจริง (Authentic Assessment)

ตาราง 3 ตัวอย่างชนิดของเทคนิคการประเมินผลการเรียนรู้ มีดังนี้

ชนิดของเทคนิคการประเมินผล การเรียนรู้	ลักษณะ	เครื่องมือที่ใช้ในการวัด	การประเมินตามผลการเรียนรู้รายปี/รายภาคที่คาดหวัง
1. ภาระงานที่กำหนดไว้ (Structured on Demand Task)	1. กำหนดภาระงานหรือชิ้นงานที่กำหนด เป็นกรอบให้ผู้เรียนปฏิบัติหรือทำกิจกรรม 2. ภาระงานหรือชิ้นงานที่กำหนดขึ้น มีบริบทหรือสถานการณ์ที่ผู้เรียนต้องใช้ความรู้หรือทักษะต่างๆในการทำให้เกิดผลผลิต หรือการปฏิบัติงานที่สมบูรณ์	1. การสังเกตโดยมีแบบบันทึกผลการสังเกตทั้งด้านการปฏิบัติงานและขั้นตอนการทำงาน 2. การตรวจผลงานโดยการกำหนดเกณฑ์ของคุณลักษณะงานที่ดี 3. การสัมภาษณ์เพื่อตรวจสอบความรู้ความสามารถโดยมีแบบบันทึก	1. ความรู้ตามกลุ่มสาระ 2. ทักษะ/กระบวนการ 3. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 4. การอ่าน คิดวิเคราะห์ และการเขียนสื่อความ
2. งานตามความสามารถที่เป็นลักษณะงานที่ให้ผู้ปฏิบัติเป็นส่วนหนึ่งของแผนการจัดกิจกรรมการ	1. การกำหนดงานให้ทำขณะเรียน เช่น แบบฝึกหัดการฝึกทักษะโดยการเขียน 2. ผลงานเป็นชิ้นงานของผู้เรียน ในขณะที่จัด	1. แบบวิเคราะห์เกี่ยวกับการใช้หลักวิชานั้นๆ 2. แบบวิเคราะห์ความสามารถในการเรียนในเรื่องการใช้คำ	1. ความรู้ ความสามารถตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 2. ทักษะ/กระบวนการ 3. การเขียนสื่อความ

ตาราง 3 (ต่อ)

ชนิดของเทคนิค การประเมินผล การเรียนรู้	ลักษณะ	เครื่องมือที่ใช้ในการวัด	การประเมินตามผลการ เรียนรู้รายปี/รายภาคที่ คาดหวัง
เรียนรู้ (Typical Performance Task) 3. โครงการหรือ โครงการที่ต้อง ปฏิบัติต่อเนื่อง (Longer-Term Project) 3.1 โครงการเป็น รายบุคคล	กิจกรรมการเรียนรู้ 1. โครงการของผู้เรียน เป็นรายบุคคลที่ต้องใช้ การปฏิบัติงานติดต่อกัน อย่างต่อเนื่อง 2. เป็นการบูรณาการ ความรู้ความสามารถ ต่างๆของหลายกลุ่ม สาระวิชา 3. มีการวางแผนค้นคว้า ในการปฏิบัติงาน รายงานผลทั้งข้อเขียน และด้วยวาจา	การใช้ภาษา 1. แบบสังเกต พฤติกรรม การปฏิบัติงานทั้งด้าน คุณลักษณะนิสัยและ วิธีการปฏิบัติงาน 2. แบบวิเคราะห์ผลงาน ทั้งด้านกระบวนการ ทำงาน ได้แก่การ วางแผน ขั้นตอนในการ ปฏิบัติงาน และผลงาน ที่ได้การรายงานผล	1. ความรู้ตามกลุ่มสาระ 2. ทักษะ/กระบวนการ 3. คุณลักษณะอันพึง ประสงค์ 4. การอ่าน คิควิเคราะห์ และการเขียนสื่อความ
3.2 โครงการเป็น รายกลุ่ม	1. ลักษณะของโครงการ นั้นต้องสามารถทำเป็น กลุ่มได้โดยผู้เรียน สามารถคิดร่วมกัน วางแผน และปฏิบัติงาน รายงานผลร่วมกันได้	1. แบบสังเกต พฤติกรรม การปฏิบัติงานกลุ่มทั้งด้าน คุณลักษณะนิสัยและ วิธีการปฏิบัติงาน 2. แบบวิเคราะห์ผลงาน	1. ความรู้ตามกลุ่มสาระ การเรียนรู้ 2. ทักษะ/กระบวนการ 3. การอ่าน คิควิเคราะห์ และการเขียนสื่อความ 4. คุณลักษณะที่พึง

ตาราง 3 (ต่อ)

ชนิดของเทคนิค การประเมินผล การเรียนรู้	ลักษณะ	เครื่องมือที่ใช้ในการวัด	การประเมินตามผลการ เรียนรู้รายปี/รายภาคที่ คาดหวัง
4. แฟ้มสะสม ผลงาน (Portfolio)	2. การปฏิบัติงานของ ผู้เรียนอยู่ในขอบเขต ของมาตรฐานการเรียนรู้ โดยผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะ แต่ให้อิสระทาง ความคิด เป็นการเก็บรวบรวม ผลงานของผู้เรียนเพื่อ เป็นการแสดงถึง ความเจริญทางการศึกษาของ ผู้เรียนในช่วงระยะเวลา หนึ่ง มีเป้าหมายเป็น 2 ลักษณะ คือ 1. แฟ้มสะสมผลงานที่ เก็บงานที่ดีที่สุด (Best- Work Portfolio) 2. แฟ้มสะสมผลงานที่ แสดงความก้าวหน้า ทางการเรียนรู้และการ เจริญเติบโตทางปัญญา	ในด้าน 2.1 กระบวนการทำงาน 2.2 ผลผลิตที่ได้ 2.3 การนำเสนอผลงาน 1. แฟ้มสะสมผลงานที่ เก็บงานที่ดีที่สุด ใช้ แบบวิเคราะห์ผลงาน เพื่อการพิจารณา ความสามารถเชิง สร้างสรรค์ และ ความสามารถของ ผู้เรียนเฉพาะด้านที่เป็น จุดเด่น หรือ ความสามารถพิเศษ 2. แฟ้มสะสมผลงานที่ แสดงความก้าวหน้า ทางการเรียนรู้ เป็นแฟ้ม ที่เก็บผลงานของผู้เรียน	ประสงค์ 1. ทักษะ/กระบวนการ 2. ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ 3. คุณลักษณะเด่น พัฒนาการด้าน 1. ความรู้ 2. ทักษะ/กระบวนการ 3. คุณลักษณะที่พึง ประสงค์ 4. การอ่าน คิดวิเคราะห์ และการเขียนสื่อความ

ตาราง 3 (ต่อ)

ชนิดของเทคนิค การประเมินผล การเรียนรู้	ลักษณะ	เครื่องมือที่ใช้ในการวัด	การประเมินตามผลการ เรียนรู้รายปี/รายภาคที่ คาดหวัง
5. การแสดง การสาธิต (Demonstration)	1. เป็นการแสดงหรือ สาธิตที่ผู้สอนกำหนด เงื่อนไขให้ 2. ความสามารถของ ผู้เรียนต้องผสม ผสานทักษะทั้งด้าน การใช้ภาษาและการใช้ ความรู้ตามสาระที่ กำหนดรวมทั้งการใช้ ทักษะ/กระบวนการตาม หลักวิชา	ขั้นตอน 3.การตรวจผลจาก จากการทำกิจกรรมการ เรียนรู้ใช้เกณฑ์ในการ วิเคราะห์จากผลงานแต่ละ ครั้ง 1. การตรวจผลงานที่ เตรียมการหรือการ วางแผนตามที่ต้องการ แสดง หรือการสาธิต 2. การสังเกต โดยมีแบบ สังเกตพฤติกรรมตาม เป้าหมายซึ่งเป็นทักษะ/ กระบวนการ	1. ความรู้ 2. ทักษะ/กระบวนการ 3. ใช้ภาษาในการสื่อ ความด้วยการพูด
6. การทดลอง (Experiment)	1.กำหนดปัญหาจากการ ที่ผู้สอนหรือผู้เรียนเป็น ผู้กำหนดปัญหา	1.แบบสังเกตพฤติกรรม การปฏิบัติงานทั้งวิธีการ และคุณลักษณะที่พึง	1. ความรู้ 2. ทักษะ/กระบวนการ 3. คุณลักษณะที่พึง

ตาราง 3 (ต่อ)

ชนิดของเทคนิค การประเมินผล การเรียนรู้	ลักษณะ	เครื่องมือที่ใช้ในการวัด	การประเมินตามผลการ เรียนรู้รายปี/รายภาคที่ คาดหวัง
7. การนำเสนอ ด้านการพูด (Oral Presentation)	2.การศึกษาเอกสารระ คั่นคว่ำ แนวทางการ แก้ปัญหา 3.การกำหนดสมมติฐาน 4.การปฏิบัติการทดลอง 5. การสรุปผลและเขียน รายงาน 1. กำหนดเงื่อนไขใน การนำเสนอ 2. การใช้ความรู้ตาม มาตรฐานของกลุ่มสาระ การเรียนรู้ในการ นำเสนอ 3. การใช้ทักษะในการ พูด 4. รูปแบบของการพูด เป็นการพูดได้วาทีหรือ การอภิปรายการกล่าว คำปราศรัย การบรรยาย การพูดโต้ตอบ	ประสงค์ 2.การตรวจผลงานแต่ละ ผลงานที่ทดลอง 3.การวิเคราะห์ การ เขียนรายงาน 1. บันทึกจากการสังเกต พฤติกรรมที่แสดงออก และทักษะ/กระบวนการ ในการพูด 2. การตรวจวิเคราะห์ บทพูดนั้นๆ	ประสงค์ 4. การอ่าน คิควิเคราะห์ และการเขียนสื่อความ 1. ด้านความรู้ 2. ทักษะ/กระบวนการ 3. คุณลักษณะที่พึง ประสงค์ 4. การอ่าน คิควิเคราะห์ และการสื่อความทั้ง บทเรียนและการพูด

ตาราง 3 (ต่อ)

ชนิดของเทคนิค การประเมินผล การเรียนรู้	ลักษณะ	เครื่องมือที่ใช้ในการวัด	การประเมินตามผลการ เรียนรู้รายปี/รายภาคที่ คาดหวัง
8. การปฏิบัติ (Performance Assessment)	1. กำหนดให้ปฏิบัติงาน ตามเงื่อนไขที่กำหนด 2. มีผลงานที่เกิดจาก การปฏิบัติงานนั้น การ เขียนเรียงความ หรือ การวัดความรู้กับการ ทดลองปฏิบัติงานอื่นๆ	1. แบบวิเคราะห์ผลงาน ที่ปฏิบัติตามเกณฑ์ มาตรฐานที่กำหนด 2. แบบสังเกต พฤติกรรมถ้ามีการ ปฏิบัติงานในรูปแบบที่ มีทักษะ/กระบวนการ	1. ความรู้ 2. ทักษะ/กระบวนการ 3. การอ่าน คิดวิเคราะห์ และการเขียนสื่อความ 4. คุณลักษณะที่พึง ประสงค์
9. การสอบ (Testing)	1. เป็นการวัด ความสามารถของ ผู้เรียนภายหลังการจัด ประสบการณ์ให้แก่ ผู้เรียน 2. การวัดตามมาตรฐาน การเรียนรู้รายปี/รายภาค ที่กำหนดไว้	1. แบบทดสอบ เลือกตอบ (Multiple Choice) 2. แบบทดสอบอัตนัย (Essay Type)	ความรู้ความสามารถ ตามผลการเรียนรู้ที่ คาดหวังรายปี/รายภาค ของกลุ่มสาระการ เรียนรู้

การประเมินองค์ประกอบต่างๆ ของแผนการจัดการเรียนรู้

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2543, หน้า 179) ได้กล่าวถึง แนวทางการประเมินองค์ประกอบต่างๆ ของแผนการสอน ไว้ดังนี้

1. ตรวจสอบจุดประสงค์การเรียนรู้

- ถูกต้องตามหลักการเขียน
- ครอบคลุมพฤติกรรมที่กำหนด (พุทธิพิสัย/ทักษะพิสัย/จิตพิสัย)
- ระดับพฤติกรรมที่กำหนดเหมาะสมกับเวลา เนื้อหาและผู้เรียน

2. ตรวจสอบจุดประสงค์นำทาง

- ระบุพฤติกรรมที่สามารถวัดได้ประเมินได้
- ระบุพฤติกรรมที่ครบถ้วน แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนสามารถบรรลุพฤติกรรมแต่ละด้าน

ที่กำหนดในจุดประสงค์การเรียนรู้

- ระบุพฤติกรรมที่สอดคล้องตรงกับพฤติกรรมที่กำหนดในจุดประสงค์การเรียนรู้

3. ตรวจสอบเนื้อหา

- ถูกต้องตามหลักวิชาการและทันสมัย
- ครบถ้วน เพียงพอที่จะเป็นพื้นฐานในการสร้างความรู้ใหม่ หรือเกิดพฤติกรรมหรือ

ทักษะ

- ชัดเจน ไม่สับสน

4. ตรวจสอบสาระสำคัญ

- แสดงความคิดรวบยอดของเนื้อหาหรือแก่นของเรื่อง
- สอดคล้องสัมพันธ์กับจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหา

5. ตรวจสอบกิจกรรมการเรียนการสอน

- สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้
- สอดคล้องกับความต้องการ ความสามารถและวัยของผู้เรียน
- เหมาะสมด้านเวลา สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และสภาพแวดล้อมของห้องเรียนและ

โรงเรียน

- น่าสนใจ จูงใจให้กระตือรือร้นที่จะเรียนรู้และเข้าร่วมกิจกรรม
- สร้างเสริมทักษะ ข้อความรู้และพฤติกรรมที่กำหนดได้อย่างครบถ้วนและมี

ประสิทธิภาพ

- แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ แปลกใหม่
- เป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้

6. ตรวจสอบสื่อ

- เหมาะสมกับวัย ความสนใจ ความสามารถของผู้เรียน
- สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน
- เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของห้องเรียนและโรงเรียน

7. ตรวจสอบการวัดและประเมินผล

- วิธีการวัดและเครื่องมือวัด สอดคล้องกับพฤติกรรมที่กำหนดในจุดประสงค์
- วิธีการวัดและเครื่องมือวัดมีความสอดคล้องกับธรรมชาติของวิชา
- วิธีการวัดและเครื่องมือวัดสอดคล้องกับขั้นตอนและกระบวนการเรียนรู้ในกิจกรรม
- ใช้วิธีการวัดและประเมินผลหลายวิธี
- เกณฑ์การประเมินมีความสอดคล้องกับระดับความสามารถของผู้เรียน

8. ตรวจสอบกิจกรรมเสนอแนะ

- ระบุกิจกรรมที่จะเสริมสำหรับผู้เรียนที่เรียนเก่งและผู้ที่ยังเรียนช้า
- ระบุกิจกรรมที่น่าสนใจเพิ่มเติม

การประเมินแผนการจัดการเรียนรู้

วัฒนาพร ระเบียบทุกข์ (2542, หน้า 170) ได้กล่าวถึงการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ว่า อาจดำเนินการได้ 3 ระยะดังนี้ คือ

1. การประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ก่อนนำไปใช้ เป็น
2. การตรวจสอบแผนการจัดการเรียนรู้ก่อนนำไปใช้สอนจริงว่าเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่เขียนได้ถูกต้องตามรูปแบบการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้หรือไม่ แต่ละหัวข้อในแผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสม สอดคล้อง ครอบคลุมถูกต้องตามหลักวิชาการ และที่สำคัญแผนการจัดการเรียนรู้นั้นเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหรือผู้เรียนเป็นสำคัญหรือไม่ มีสิ่งใดที่ยังบกพร่องควรปรับปรุงแก้ไข
3. การประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ระหว่างนำไปใช้ เป็นการตรวจสอบการปฏิบัติไปตามแผนการจัดการเรียนรู้ โดยสังเกตและบันทึกปัญหาหรือข้อบกพร่องต่างๆที่ทำให้การจัดการเรียนการสอนไม่เป็นไปตามที่วางแผน หรือไม่ประสบความสำเร็จและประเด็นที่ควรแก้ไขปรับปรุงต่อไป
4. การประเมินแผนการจัดการเรียนรู้เมื่อสิ้นสุดการใช้เป็นการประเมินภาพรวมเมื่อสอนจบ แต่ละหน่วยหรือบท และเมื่อสอนจบทั้งรายวิชา เพื่อให้ได้ข้อสรุปว่าเมื่อจัดการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดไว้แล้วนั้นบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเป็นอย่างไร

สอดคล้องกับสำลี รักสุทธี (2545, หน้า 103) ที่ได้กล่าวถึง การประเมินแผนการสอนว่า บุคคลที่มีส่วนประเมินแผนการสอน นอกจากผู้เชี่ยวชาญแล้วควรให้ครูผู้สอนและนักเรียนร่วมกัน ประเมินด้วย เพื่อแผนการสอนจะได้ผ่านการประเมินอย่างหลากหลาย มีบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย จะช่วยให้แผนการสอนมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น การประเมินแผนการสอนควรมีขั้นตอนดังนี้

1. สร้างแบบประเมินแผนการสอน การสร้างแบบประเมินอาจมีหลักการที่แตกต่างกันไป แนวทางหนึ่งในการจัดทำ คือ

1.1 ศึกษาแบบประเมินแผนการสอนจากผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญหลายๆท่านเพื่อเป็นแนวทาง

1.2 สร้างแบบประเมินแผนการสอนด้วยตนเอง โดยถามให้ครอบคลุมองค์ประกอบของแผนการสอนอย่างน้อย 5 ด้าน คือ

(1) รูปแบบ

(2) คุณภาพของแผนการสอน

(3) คุณภาพของผู้เขียนแผนการสอน (ความรู้ ความสามารถ วิสัยทัศน์
โลกทัศน์)

(4) เนื้อหาโดยทั่วไป

(5) ความสอดคล้องของหลักสูตร

1.3 การสร้างแบบประเมินแผนการสอนมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า
(Rating Scale)

2. ให้ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์ประเมินแผนการสอนสำหรับผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์ตามแบบประเมินแผนการสอนสำหรับผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์

3. ให้นักเรียนประเมินตามแบบประเมินความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนโดยใช้
แผนการสอน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระนิรันดร์ ชันมา (2548) ศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมความเข้าใจวัฒนธรรมล้านนา เรื่อง ประเพณีชีวิตคนเมือง โดยการใช้วิธีการสอนแบบบูรณาการสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียน ชุมวิทวิทยาการ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จำนวน 21 รูป ซึ่งได้ทำการศึกษาในลักษณะการวิจัยเชิง ทดลองพบว่าพฤติกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการในการวิจัยครั้งนี้ทำให้กระบวนการเรียนรู้ของ ผู้เรียนในเรื่อง ประเพณีชีวิตคนเมือง เพิ่มขึ้นจากค่าเฉลี่ยก่อนเรียน 4.47 และค่าเฉลี่ยหลังเรียนที่ 5.52 รวมถึงลักษณะการเขียนองค์ความรู้การอนุรักษ์วัฒนธรรมล้านนาพบว่ามีความเฉลี่ยโดยรวมอยู่ใน ระดับดีหลังจากที่ได้ผ่านการเรียนรู้แบบบูรณาการ การเรียนรู้ลักษณะนี้ผู้ศึกษากล่าวว่าจะทำให้

พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนจะเพิ่มสูงขึ้นโดยวัดได้จากการแสดงความคิดของผู้เรียน การตั้งคำถาม การอภิปรายร่วมกันและผลงานของผู้เรียน โดยรวมทั้งหมดมีลักษณะที่เพิ่มสูงขึ้น จึงสามารถสรุปได้ว่าการเรียนรู้แบบบูรณาการสามารถทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์เพิ่มสูงขึ้นได้ในเรื่องของประเพณีและวัฒนธรรมคนเมือง

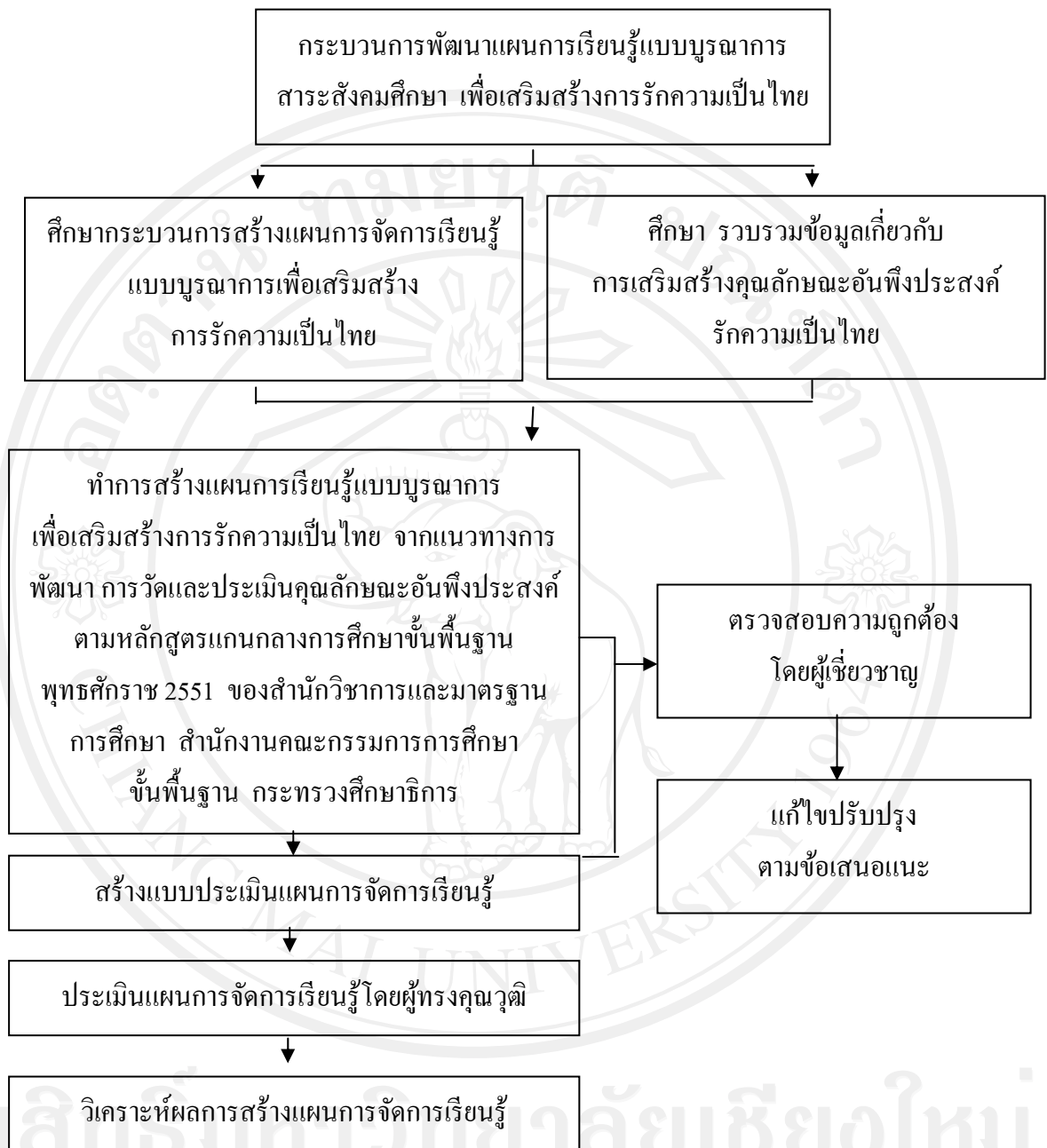
วาสนา ศรีทฐา (2552) ได้พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการเทคนิคการใช้คำถามในการเรียนวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย จังหวัดลำปาง กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา คือ ผู้ประเมินแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 5 คน และเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการเทคนิคการใช้คำถาม โดยการแบ่งประเภทคำถามตามระดับขั้นของการใช้ความคิดในพุทธิพิสัยของ บลูม อันได้แก่ประเภทถามความรู้ ถามความเข้าใจ ถามการนำไปใช้ ถามการวิเคราะห์ ถามการสังเคราะห์ และถามการประเมินค่า จำนวน 5 แผน คือแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการที่ 1 เรื่องสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น แผนการเรียนรู้แบบบูรณาการที่ 2 เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น แผนการเรียนรู้แบบบูรณาการที่ 3 เรื่องการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น แผนการเรียนรู้แบบบูรณาการที่ 4 เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น แผนการเรียนรู้แบบบูรณาการที่ 5 เรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น และแบบประเมินคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.63-2.70 สรุปได้ว่าการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการเทคนิคการใช้คำถาม ในการเรียนวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะการคิดตามหลักพุทธิพิสัยของบลูมได้

ณพวรรณ วงศ์ปิ่น (2552) ได้พัฒนาแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการ สาระสังคมศึกษาเพื่อเสริมสร้างความสามัคคีของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย แผนกประถม เชียงใหม่ กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาค้นครั้งนี้คือ ผู้ประเมินจำนวน 9 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการแบบสอดแทรกคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อสร้างเสริมความสามัคคีให้กับผู้เรียน 7 คุณลักษณะ ได้แก่ มีคุณธรรม มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจ รู้รักสามัคคี พึ่งพาเกื้อกูลกัน มีจิตสำนึกที่ดีงาม และรักและภูมิใจในชาติและท้องถิ่น จำนวน 4 แผน และแบบประเมินแผนการเรียนรู้จำนวน 4 ชุด ผลการศึกษาปรากฏว่าได้แผนการเรียนรู้ 4 แผน คือ แผนการเรียนรู้แบบบูรณาการที่ 1 เรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข แผนการเรียนรู้แบบบูรณาการที่ 2 เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย แผนการเรียนรู้บูรณาการที่ 3 เรื่องบรรทัดฐานและวัฒนธรรมในสังคมไทย แผนการเรียนรู้แบบบูรณาการที่ 4 เรื่องเอกลักษณ์ไทย ผลการประเมินโดยรวมทุกแผนการเรียนรู้มีความเหมาะสมมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.83-2.90) ทั้งด้านการ

กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระสำคัญ สาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการสอดแทรกคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อสร้างเสริมความสมานฉันท์ แหล่ง/สื่อการเรียนรู้ วิธีการวัดและประเมินผล สรุปได้ว่าการพัฒนาแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการโดยสอดแทรก 7 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ สามารถนำไปใช้เพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ให้กับผู้เรียนได้

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการนอกจากช่วยลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาวิชา ลดเวลาและแบ่งเบาภาระของครูผู้สอนแล้ว ยังช่วยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้ ทักษะกระบวนการที่หลากหลาย โดยเชื่อมโยงกับการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ ตลอดจนการคิดสร้างสรรค์จากกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนา เป็นการผสมผสานแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้บริบททางสังคมและการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดเจตคติที่ดีและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตรประจำวัน กลายเป็นพลเมืองที่ดีและมีคุณภาพของสังคมไทยและสังคมโลก

จากการสังเคราะห์เรื่อง การพัฒนาแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการสาระสังคมศึกษาเพื่อเสริมสร้างการรักความเป็นไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนฝางชนูปถัมภ์ จังหวัดเชียงใหม่ ได้ศึกษาถึงกระบวนการพัฒนาแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ รักความเป็นไทย โดยได้นำทฤษฎี หลักการ กระบวนการต่างๆ ตัวชี้วัดพฤติกรรมบ่งชี้ และเกณฑ์การให้คะแนนของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาสังเคราะห์และพัฒนาเป็นแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการสาระสังคมศึกษา เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ รักความเป็นไทย ได้ดังนี้

แผนภูมิ 4 แสดงกระบวนการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสาระสังคมศึกษา
เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ รักความเป็นไทย พัฒนารอบตาม
แนวคิดของ กรมวิชาการ (2545ข, หน้า 22-23)